

g

Grænsen

Magasinet om mindretal,
sprog og kultur

Nr. 1
Februar 2025

Rocksanger
Kira Skov er
med i opera om
Franciska Clausen

Tema:
København-
Bonn
Erklæringerne

Foto: Lars Salomonsen

06 I år er det 70 år siden, København-Bonn Erklæringerne blev underskrevet. Med dem fik den danske og den tyske regering skabt verdens fredeligste og mest tolerante grænseområde. De førte til en undtagelse fra den tyske fem procents spærregrænse til landdagsvalgene i Slesvig-Holsten for det danske mindretals parti SSW (Sydslesvigsk Vælgerforening). To gange er den regel blevet prøvet ved domstolene. Begge gange, mens Anke Spoorendonk var partiets politiske leder i landdagen i Kiel.

Foto: Alexander Leicht/Rygaard/Grænseforeningen

36 “Vi begyndte at øve på mit værelse. Vi hørte Sex Pistols og Die Toten Hosen”, fortæller Sacha Døstrup også kendt som Dose og forsanger i Flensborgs ældre eksisterende punkband Fro-Tee Slips. Bandet fik bedre mulighed for at øve i regi af Sydslesvigs danske Ungdomsforeninger i klubber og i Aktivitetshuset. I december holdt de 35 års jubilæumskoncert i Volksbad i Flensborg.

Foto: Timo Battfeld/Dysk Fynske Medier/Ritzau Scanpix

42 I marts måned præsenterer 'Opera ved Grænsen' operaen 'Franciska – Efterbilleder til fremtiden', som tager udgangspunkt i den sønderjyske verdenskunstner Franciska Clausen fra Aabenraa.

Foto: Poul Struve Nielsen/Grænseforeningen

52 Forfatteren Keld Conradsen, som har skrevet bogen 'Trampemarchen', er selv dansk. Han er meget kritisk overfor den splittelse, nationalismen kan føre til i mindretallene. Han har familie fra det tyske mindretal, og romanen udspiller sig under nazismen i 1930'erne og 40'erne.

- 04 Nyt fra grænselandet
- 05 Leder: Tak for mindretallenes grundlove
- 06 Tema: København- Bonn Erklæringerne
- 26 Jagten på det exceptionelt gode valg
- 32 SSW arbejder for mindretallene og Slesvig-Holsten
- 35 100 procent mere af det hele
- 36 Ældste punkband i Flensborg
- 42 En hyldest til det abstrakte
- 48 "Det er sundt at komme på glatis. Det er der, man udvikler sig"
- 50 "Det handler om at komme tæt på"
- 52 Nationalisme blev til nazisme
- 56 "Vores vigtigste opgave er at fortælle om grænselandet"
- 60 Nyt fra lokalforeningerne
- 64 Mindretallet længe leve

Ny animationsfilm om det tyske mindretal

Hvad vil det sige at være en del af det tyske mindretal i Sønderjylland? Det forsøger Bund Deutscher Nordschleswiger, der er mindretallets organisation, at give svar på i en ny animationsfilm. I den knap syv minutter lange video fortæller en ung kvindestemme både om, hvordan folk fra det tyske mindretal blander dansk og tysk sprog, samt hvad nazismen og Anden Verdenskrig havde af negativ betydning for mindretallet. Videoen kan ses på hjemmesiden www.nordschleswig.dk/film.

SSW får ny gruppeformand i Landdagen

Christian Dirschauer er ny gruppeformand for landdagsmedlemmerne fra det danske mindretals parti, Sydslesvigsk Vælgerforening (SSW). Han overtager rollen fra Lars Harms, der efter 25 år er stoppet i den slesvig-holstenske landdag. Lars Harms afgang har også betydet, at Michael Schunck er ny SSW-repræsentant i Kiel. Han bor i Felm, der ligger mellem Egernførde og Kiel, har en doktorgrad i biologi, og har siden 2018 repræsenteret SSW i amtsrådet i Rendsborg-Egernførde som gruppeformand. De øvrige SSW'ere i Landdagen i Kiel er Jette Waldinger-Thiering, der også er vicepræsident for Landdagen, samt Sybilla Nitsch, næstformand for SSW.

Flensborg nærmer sig storbystatus

Det dansk-tyske grænseland kan inden længe få sin helt egen storby. I Tyskland kræver det 100.000 indbyggere, før en by officielt kan kaldes for en storby. Og ifølge ny data, som Flensborgs bystyre har offentliggjort i januar, havde den tyske grænseby 99.567 indbyggere ved udgangen af 2023 efter en årstigning på 226. Der mangler altså blot 433 tilflyttere, før Flensborg kan bryste sig af at være en storby. Så overvejer du at flytte til Flensborg, er det altså nu, du skal slå til, så du kan blive en vaskeægte storbyborger.

Tak for mindretallenes grundlove

Af Mirco Reimer-Elster
Formand for Grænseforeningen

Kære læser

Vi starter 2025 på den store klinge ved at markere 70-året for det dansk-tyske grænselands grundlove. Det har været lærerigt at genbesøge København-Bonn Erklæringerne og dykke ned i deres tilblivelse, som tydeligt afspejler, at erklæringerne var et produkt af deres samtid.

Således fremhæves der i København-Bonn Erklæringerne, at bevæggrunden for tilblivelsen var "ønsket om at fremme det fredelige samliv i befolkningen på begge sider af den dansk-tyske grænse".

70 år senere kan man vist godt tillade sig at konkludere, at ønsket blev indfriet – og tak for det!

Men ikke nok med det. Erklæringerne rummede også et større ønske: "Tillige i almindelighed at fremme udviklingen af venskabelige forbindelser mellem forbundsrepublikken Tyskland og kongeriget Danmark."

København-Bonn Erklæringerne var altså en del af noget større. Et forsøg på både at sikre rammerne for grænselandets to mindretal og forbedre forholdet mellem flertalsbefolkningerne i Danmark og Tyskland.

Her er konklusionen knap så lige til. Forholdet mellem Danmark og Tyskland er selvfølgelig venskabeligt i dag. Men hvor meget København-Bonn Erklæringerne særskilt har bidraget til disse venskabelige forbindelser, er svært at sætte på formel.

Erklæringerne er til gengæld et godt historisk bevis på, hvor svært det var at bevæge sig fra mod hinanden til med hinanden, som det populært hedder i vores fortælling om nutidens grænseland. Den ikke

særlig mundrette betegnelse København-Bonn Erklæringerne dækker nemlig over to separate – om end stort set enslydende – erklæring. Disse blev til, fordi man fra dansk side ikke var villig til at indgå en bindende aftale med den engang så destruktive og krigeriske nabo mod syd. Den danske frygt var, at en bindende aftale ville kunne give Vesttyskland mulighed for at blande sig i danske forhold i fremtiden. Tilliden til tyskerne var med andre ord begrænset. Derfor endte vi med to erklæring, som oveni kun var hensigtserklæring. København-Bonn Erklæringerne var nemlig ikke gensidigt forpligtende. Reelt fik de bærende og bindende karakter, men formelt set var dette ikke mejslet i sten i 1955.

Til gengæld er det stensikkert, at København-Bonn Erklæringerne blev et stærkt bundbræt. De er fundamentet, som grænselandets mindretal kan stå på og har vist sig at være langtidsholdbare. Det fortjener anerkendelse til alle, der dengang bidrog til tilblivelsen af de historiske dokumenter.

Jeg vil slutte med at pointere en lille skønhedsfejl i succeshistorien, som Bonn-København Erklæringerne utvivlsomt er.

Kendskabet til mindretallenes grundlove er næppe særlig udbredt i Danmark og Tyskland, selvom vi i grænselandet ynder at italesætte vores udvikling som et eksempel til efterlevelse i resten af verden. Der er plads til forbedring, og i Grænseforeningen bidrager vi aktivt til folkeoplysningen med undervisningssiden i etGrænseland.dk, som jeg varmt kan anbefale til alle, der (også) vil vide mere om København-Bonn Erklæringerne.

God læselyst!

Tema: København- Bonn Erklæringerne

Statsminister H.C. Hansen (tv) får en snak med Vesttysklands forbundskansler Konrad Adenauer på Københavns Hovedbanegård i 1957, altså to år efter at de to regeringschefer underskrev København-Bonn Erklæringerne. Forbundskansleren er på vej til sin søns bryllup i Kalmar i Sverige og gør et kort ophold, hvor han når at veksle et par ord med den danske statsminister – ud af vinduet på sin private salonvogn.

Foto: Tage Christensen/Ritzau Scanpix

Verdens fredeligste grænseområde

Efter to slesvigske krige, to verdenskrige, to hundrede år, hvor frø af ugræs føg over hegnene og flertal og mindretal i det dansk-tyske grænseland så skævt til hinanden, fik den danske og den tyske regering med København-Bonn Erklæringerne skabt verdens fredeligste og mest tolerante grænseområde. Den 29. marts 1955 underskrev Danmarks statsminister H.C. Hansen (S) og Vesttysklands forbundskansler Konrad Adenauer (CDU) de gensidige erklæringer, der siden er blevet kaldt grænselandets grundlov eller 'Magna Carta'. H.C. Hansen havde som udenrigsminister året forinden rejst spørgsmålet om det danske mindretals forhold i forbindelse med forhandlinger i Paris om Tysklands optagelse i NATO.

Året efter enedes de to regeringer om erklæringerne, som især indeholder tre væsentlige punkter. Det ene er sindelagsfriheden, som betyder, at man selv må vælge, om man vil være dansk eller tysk. Det skal myndighederne ikke blande sig i. Det anden er eksamensretten, som betyder, at skolernes afgangseksaminer blev anerkendt, så for eksempel en studentereksamen fra det tyske gymnasium i Sønderjylland eller fra de danske gymnasier i Sydslesvig giver samme ret til at studere i begge lande. Det tredje er undtagelsen fra fem procents spærregrænsen ved landdagsvalgene i Tyskland. Det var det konkrete eksempel, den danske statsminister H.C. Hansen bragte på banen ved NATO-mødet i Paris i 1954. Det danske mindretals parti,

København-Bonn Erklæringerne har banet vejen for gode forhold for mindretallene i grænselandet og en god relation mellem Danmark og Tyskland. Til marts fylder erklæringerne 70 år.

Sydslesvigsk Vælgerforening (SSW), var røget ud af Landdagen i Slesvig-Holsten samme år trods 42.000 stemmer, mens det tyske mindretals parti, Slesvigsk Parti, i 1953 med kun 9.700 stemmer havde fået et mandat i det danske folketing.

Allerede i 1953 havde SSW fået en undtagelse fra spærregrænsen på fem procent ved valget til Forbundsdagen.

Lidt af en genistreg

“Erklæringerne er på mange måder minimalistiske og elastiske. Lidt af en genistreg, for man har ikke behøvet udvide eller opdatere dem. De er lige så fleksible i 2025 som i 1995. De centrale budskaber er den gode vilje og ønsket om et godt naboskab”, siger historiker og minoritetsforsker Jørgen Kühl.

Han tilføjer, at erklæringerne faciliterer den positive udvikling.

“Man fik løst grænse- og mindretalsproblemer. Når man siger, der er mindretalsproblemer, anerkender man også den grænse, der er”.

Erklæringerne har betydning for respekten om mindretalenes sprog og kultur.

“Der er tale om erklæringer, som ikke bygger på detaljerede formuleringer, men tager afsæt i de almindelige borgerlige frihedsrettigheder i relation til, at et mindretal kan udfolde sin tilværelse indenfor den identitet, den kultur og det sprog, man ønsker at have”, siger generalsekretær Jens A. Christiansen, Sydslesvigsk Forening (SSF).

Hvad NATO-samarbejdet angår, går der kort tid, før det danske forsvar begynder at arbejde med Forbundsrepublikken for at forsvare sig mod Warszawa-pagtlandene mod øst.

Men har erklæringerne stadig betydning i dag?

Fjenden er rykket meget længere væk. NATO er udvidet, så både Polen og de baltiske lande er allie-

rede. Danmark og Tyskland er begge EU-lande, og mindretallene har det godt og samarbejder med hinanden.

Praktisk betydning i politik

På kontorgangen i den slesvig-holstenske landdag i Kiel, hvor SSW holder til, hænger der en plakat fra fejringen af 60-året for København-Bonn Erklæringerne. De er også en væsentlig grund til, at SSW overhovedet repræsenteret i Landdagen. Ganske vist fik SSW mere end de fem procent af stemmerne ved det sidste landdagsvalg. Men det er ikke sikkert, partiet ville have haft tilstrækkelig opmærksomhed i offentligheden, hvis det ikke havde været repræsenteret der siden 1958.

I dag er der fire medlemmer af Landdagen. Og et af dem, Sybilla Nitsch, fortæller, at det i flere sager har været nødvendigt at henvende sig til både den mindretalskommitterede i Landdagen og til borgmestrene i de sydslesvigske kommuner. Her er København-Bonn Erklæringerne det, man kan henvise til. Så erklæringerne er ikke bare en del af historien. De har betydning for mindretallene den dag i dag.

“I amtsrådet i Nordfrisland sidder de og argumenterer med henvisning til København-Bonn Erklæringerne. Flertalspartierne vil reducere tilskuddene til to frisiske institutioner og dansk voksenundervisning”, siger Sybilla Nitsch.

“Det kommer igen og igen. Der kommer nye problemer og nye politikere. Vi skal fortælle historien igen og igen. Det er helt naturligt, at flertalstyskere, også ➔

Af Poul Struve Nielsen

politikere, ikke kender til vores forhold. Men det er så vigtigt, at vi har erklæringerne med os, når vi gør opmærksom på det”, tilføjer hun. Hauke Grella er leder af det tyske museum i Sønderborg. Han siger høfligt, at også forvaltninger i kommunerne i Nordslesvig, altså Sønderjylland, har måttet mindes om erklæringerne.

“Der fandtes før nogle eksempler på, at de ikke var bevidste om det her. Så skulle man minde dem om, at det må man faktisk ikke gøre. Man må ikke bare spørge: Er du nu en del af det tyske mindretal”, fortæller han.

Det var den daværende Nordborg Kommune, som spurgte forældrene på en tysk børnehave, om de nu også rigtig var tyskere. For ellers kunne kommunen jo spare nogle penge ved at lukke børnehaven. Og den går ikke, for myndigheder og politikere har ingen ret til at blande sig i folks sindelag.

Konfliktløsning

København-Bonn Erklæringerne har altså en reel og praktisk betydning i dag. De er med til at fastholde de to lande på deres forpligtelser overfor mindretallene, og det bliver stadig af og til nødvendigt, selv om der i dag er tale om to helt igennem velintegrerede mindretal, som lever harmonisk sammen med flertalsbefolkningerne og ofte arbejder sammen om henvendelser til regeringer i begge lande, når flertalsbefolkningerne glemmer eller ikke forstår de særlige forhold i grænselandet. “København-Bonn Erklæringerne har konfliktløsning som formål. Det betændte forhold mellem dansk og tysk er aftaget. Det har normaliseret forholdet mellem flertallene og mindretallene. De har nærmet sig hinanden”, siger

12.000 medlemmer af det danske mindretal demonstrerede i Slesvig-Holstens hovedstad, Kiel, i 2012, da landdagsregeringen satte tilskuddet til elever på danske skoler ned til 85 procent af, hvad en elev på en tysk skole fik i tilskud. Det var en af de gange, der opstod konflikter mellem mindretallet og flertallet, og hvor København-Bonn Erklæringerne kom op af skuffen.

Foto: Viggo Landau/Ritzau Scanpix

Rejhan Bosnjak, historiker og forsker ved Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig i Flensborg.

I forbindelse med 60-års jubilæet for erklæringerne i 2015 udgav det danske udenrigsministerium et skrift af den daværende danske generalkonsul i Flensborg, historiker Henrik Becker-Christensen. Titlen var 'Fra mod hinanden til med hinanden'. Det blev oversat til tysk, engelsk og russisk.

Samme år var generalkonsulen i Bukarest til en konference om mindretalsmodellen og det dansk-tyske grænseland sammen med den slesvig-holstenske landdagspræsident Klaus Schlie, formanden for Bund Deutscher Nordschleswiger, det tyske mindretals hovedorganisation, Hinrich Jürgensen, og SSW's daværende gruppeformand i Landdagen i Slesvig-Holsten, Lars Harms.

Det dansk-tyske grænseland havde udviklet sig til et mønstereksempel, som man brugte som model overalt i Europa. Det understreger erklæringernes succes. I 1996 etablerer Danmark, Tyskland og Slesvig-Hol-

sten sammen ECMI (det Europæiske Center for Mindretalsspørgsmål) i Flensborg.

"Der opstår en etnisk turisme. Det er en selvopfyldende profeti, og idet Europa får øjnene op for grænselandet, begynder alle parter i endnu højere grad at opføre sig, som om de var en model", siger Jørgen Kühl.

Og konflikter

Modellen har nu også vist svaghedstegn efter den tid. I 2010 satte regeringen i Slesvig-Holsten tilskuddet til de danske skoler ned fra 100 procent, af hvad en elev på en tysk skole kostede, til 85 procent.

Da SSW i 2005 blev støtteparti for en SPD-ledet regering, angreb CDU det danske mindretalsparti. I 2005 blev klager mod gyldigheden af afvigelsen fra spærregrænsen på fem procent afvist af Forbundsforfatningsdomstolen. Særreglen blev aktuel ved landdagsvalget i 2012, hvor SSW kun samlede 4,6 procent af stemmerne og fik tre mandater i parlamentet, som også skaffede partiet regeringsindflydelse.

I 2013 forfægtede CDU's ungdomsparti København-Bonn Erklæringerne. Den væsentligste klage var, at SSW ikke længere udelukkende varetog det danske mindretals interesse. Den klage blev afvist af den slesvig-holstenske Landsforfatningsdomstol. Ifølge kendelsen er København-Bonn Erklæringerne folkeretligt bindende. Begge gange var det Anke Spoorendonk, der var politisk leder for SSW i landdagen i Slesvig-Holsten.

"I den politiske diskussion blev vores fuldgyldige mandat draget i tvivl. Men vi har jo altid været fuldgyldige landdagsmedlemmer. Vi har altid stemt om finansloven og alle andre emner. Det var et afgørende politisk valg i 2005, for vi sagde: Vi har et fuldgyldigt politisk mandat", siger Anke Spoorendonk.

Mens afvigelsen fra fem procent-spærregrænsen var en del af de oprindelige erklæringer, har det i Danmark været nødvendigt at tilpasse sig efter det tyske mindretals parti, Slesvigsk Parti, for at leve op til ånden i erklæringerne.

Ved kommunalreformen i 2007, hvor 275 kommuner blev lagt sammen til 98 kommuner, blev mandattallet i de fire sønderjyske kommuner forhøjet til 31, og hvis Slesvigsk Parti ikke vinder et mandat, er der en mulighed for at få en tilforordnet i byrådet uden stemmeret, men med alle andre rettigheder.

Ved det første kommunalvalg blev der gjort brug af den ordning i Haderslev Kommune, men i dag har Slesvig Parti repræsentanter i byrådet i samtlige sønderjyske kommuner. I Tønder sidder Slesvigsk Parti ved Jørgen Popp Petersen på borgmesterposten.

Tema:
København-
Bonn
Erklæringerne

Mindretallet har forandret sig

Da forholdet mellem Danmark og Tyskland og mellem danskere og tyskere var konfliktfyldt, var man enten dansk eller tysk. I dag, hvor mindretal og flertal lever mere harmonisk sammen, føler flere sig både danske og tyske.

Og det skyldes ifølge Rejhan Bosnjak, som er ph.d. i historie, i høj grad København-Bonn Erklæringerne, som sikrer, at man har sindelagsfrihed og selv kan vælge, om man vil være dansk eller tysk, uden at staterne eller myndighederne har ret til at blande sig i det. "Det var i høj grad spændingsfeltet med det tyske, der var sammenhængskraft i mindretallet. 'Jeg er dansk og ikke tysk'. Identiteter fungerer bedst under konflikter. Så længe, man havde konflikten, forstod man meningen med at være dansk og engagere sig i foreninger og kæmpe for det danske. I dag kan man sige 'jeg er dansk' og så ikke gøre mere", siger han. Rejhan Bosnjak er ansat ved Forskningsafdelingen ved Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig og har undersøgt det danske mindretals opfattelse af sig selv som dansk nationalt mindretal og har skrevet om det i bogen 'Danskhed under forandring'. I 1920 udgjorde den danske gruppe, som blev efterladt syd for den nye grænse virkelig en kerne på 8-10.000 mennesker. "Der var 3.000 medlemmer af foreningerne i 1945, altså dem, der skulle udgøre kernen. Men der skete en 25-dobling til 75.000 i 1948. Den masse skaber grundlag for skoler, et politisk parti og en reorganisering af

“Hvis man ser på det individuelle niveau, er der nogle, der vil overtage den enten/eller-forståelse. Men der er også nogle, der vil have en både/og-forståelse.”

Historiker Rejhan Bosnjak om forskellen på den individuelle mindretalsidentitet og det officielle mindretals forståelse af identiteten.

Der er stor forskel på det danske mindretal i dag og i 1955, fortæller historiker Rejhan Bosnjak fra Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig

Foto: Poul Struve Nielsen/Grænseforeningen

den kulturelle forening. Det havde ikke været muligt med 3.000 mennesker”, fortæller Rejhan Bosnjak. “Nationalitetsspørgsmålet var et vigtigt element for dem, der blev danske i 1945. Man følte sig dansk, lærte det danske sprog og engagerede sig i foreningerne. Man læste Flensborg Avis. Det tyske var en modsætning”. “Det officielle mindretal vil have en enten/eller-forståelse eller identitet ud fra et principielt standpunkt, hvor man lægger vægt på de kulturelle og nationale aspekter af

identiteten. Hvis man ser på det individuelle niveau, er der nogle, der vil overtage den enten/eller-forståelse. Men der er også nogle, der vil have en både/og-forståelse. Han har fået 1.600 besvarelser på en spørgeskemaundersøgelse om, hvilket sprog folk taler derhjemme. Flest taler tysk. Cirka en fjerdedel af mindretallet taler udelukkende dansk hjemme. Der er mange, som bliver tilknyttet mindretallet, fordi de går i danske skoler og institutioner, selv om deres forældre tilhører det tyske flertal.

Kampen for mindretallene er ikke slut

Selv om SSW har historisk stor tilslutning, kan hverdagen hurtigt blive en anden, og mindretallets parti kæmper stadig for rettigheder

Ved landdagsvalget i 2022 fik det danske og det frisiske mindretals parti, Sydslesvigsk Vælgerforening (SSW), 5,7 procent af stemmerne. Selv uden den undtagelse fra fem procent spærregrænsen, som blev sikret ved landdagsvalgene med København-Bonn Erklæringerne, ville SSW være kommet i Landdagen.

Det blev til et mandat mere end før valget, og det nye medlem af Landdagen er Sybilla Nitsch, som er lærer fra Husum.

“Vi har haft konfliktsituationer, hvor man har sat spørgsmålstegn ved, om vi var et mindretalsparti. Hvis man er kommet ind i partiet i den her periode, hvor der er en tilslutning på mere end fem procent ved landdagsvalget, kan man godt tro, vi er et parti som alle andre. Men jeg husker de tider, der var anderledes. Og vi kan hurtigt komme ned på 3-4 procent igen. Så handler det ikke om gruppestatus, men om at vi har en til to repræsentanter i Landdagen”, siger hun.

Sybilla Nitsch fortæller, at SSW har fået forsikret, at man ikke rører ved mindretalsbevillingerne i denne valgperiode.

“Men vi ved ikke, hvad der kan ske herefter. Når der skal spares, er der fare for, man ser på mindretallene.

Når vi taler om politiske sager, der omhandler mindretal, er det altid erklæringerne, vi peger på. København-Bonn Erklæringerne er meget afgørende. I sidste ende er der jo elementer, som er kommet i Slesvig-Holstens forfatning, for eksempel at bekendelse til mindretal er frit”, siger hun.

“Når vi har med de her flertalsfolk at gøre, så spørger de, hvorfor det er nødvendigt med danske skoler? Jeg er også blevet spurgt, hvorfor vi skal have vores egen avis med Flensborg Avis, og hvorfor offentlige bekendtgørelser skal i Flensborg Avis”.

“Vi har haft
konflikt-
situationer,
hvor man har
sat spørgsmåls-
tegn ved, om vi
var et mindre-
talsparti”

*Sybilla Nitsch, medlem af landdagen
for SSW*

Foto: Poul Struve Nielsen/Graenseforeningen

Tre jubilæer i forskellige tider

Konflikterne mellem mindretal og flertal har præget nogle af de jubilæumsfejringer, der har været af København-Bonn Erklæringerne

70 -års jubilæet for København-Bonn Erklæringerne er i år.

i 2005 blev 50 års jubilæet markeret i Sønderborg. Danmarks daværende generalkonsul i Flensborg, Henrik Becker-Christensen, stod for at arrangere det. "Jeg sørgede for at involvere mindretallene i planlægningen. Det var de ikke blevet ved 40-års jubilæet, hvor jeg var med som gæst", fortæller han.

Netop jubilæet i 2005 blev markeret i en situation, hvor der var spændinger mellem det danske mindretal og halvdelen af landdagen i Kiel. SSW var med to mandater tungen på vægtskålen. De Grønne og SPD stod på den ene side, CDU og FDP den anden.

"Forvaltningsdomstolen i Slesvig-Holsten mente man godt kunne rokke ved erklæringerne. Men forfatningsdomstolen i Karlsruhe

sagde nej. Der var en surrealistisk stemning, hvor de stridende parter kom til at markere jubilæet. CDU kom senere i regering med SPD og undskyldte også for den måde, de tog det på", fortæller Henrik Becker-Christensen.

Han var også med som Danmarks repræsentant ved 60-års jubilæet ti år efter.

"60-års jubilæet i 2015 kom oveni nogle dønninger efter regeringsdannelsen, hvor SSW var blevet et af regeringspartierne i Slesvig-Holsten. Men det var med til at markere, at mindretalsrettighederne skal være uantastede. I år bliver det en besegling af, at vi er gode venner, at det går godt. Et fredbudskab i en urolig verden."

Erklæringerne er unikke

Mindretalsforsker og professor Jørgen Kühl præciserer et af de vigtigste resultater af København-Bonn Erklæringerne:

“I selve erklæringerne står der ikke noget om fritagelsen for fem procents spærregrænsen. Det stod i protokollen af 28. marts. Men protokollen og erklæringerne udgør en helhed. Den fritagelse har været altafgørende for mindretallets virke, og den er bekræftet både ved den forbundstyske og i 2013 også delstatens forfatningsdomstol”, fortæller han.

Det betyder også, at fritagelsen ikke kan ophæves uden forhandlinger med Danmark, fordi den er et bilateralt forhandlingsresultat.

At mindretalspolitikken blev fastlagt med en bilateral aftale, betød til gengæld, at den ikke omfattede det frisiske mindretal, som er hjemmehørende i Tyskland og ikke som danskerne har tilknytning til en anden nationalstat. I 1949 havde Landdagen i Slesvig-Holsten vedtaget Kiel-erklæringen, der gav rettigheder til det danske og frisiske mindretal, blandt andet til at drive egne skoler.

“Man etablerer et princip, som jeg har kaldt den ensidige gensidighed. Fordi København-Bonn Erklæringerne drejer sig om Danmark og Tyskland, ryger friserne ud”.

**København-Bonn
Erklæringerne er
aldrig blevet kopieret
andetsteds, siger mindretalsforskeren Jørgen Kühl**

Jørgen Kühl fortæller, at friserne først i 1990 anerkendes på linje med et nationalt mindretal i en ny forfatning i Slesvig-Holsten. I 1995 underskriver Tyskland Europarådets rammekonvention om beskyttelse af nationale mindretal. Samme år anerkendes danskere, friser, sinti- og romaer og sorbere som mindretal i den tyske forbundsrepublik. Sorbernes rettigheder blev også nævnt i forhandlingerne mellem DDR og Vesttyskland.

“Det er overvejet, om København-Bonn Erklæringerne var en model, der kunne bruges andre steder, for eksempel i Østeuropa og Sydtyrol, hvor der er tyske mindretal. Men formen er ikke kopieret andetsteds. Til gengæld er der indhold, som er anvendt andetsteds, især retten til at man selv afgør, om man tilhører et mindretal eller ej”, fortæller Jørgen Kühl. ➔

Erklæringerne sikrer frihedsrettigheder

Et mindretal skal kunne udfolde sin identitet, sin kultur og sit sprog. Andre kan lære meget af København-Bonn Erklæringerne, siger generalsekretæren i Sydslesvigsk Forening (SSF)

“**K**øbenhavn-Bonn Erklæringerne tager afsæt i de almindelige borgerlige frihedsrettigheder i relation til, at et mindretal kan udfolde sin tilværelse indenfor den identitet, den kultur og det sprog, som man ønsker”, siger generalsekretær i Sydslesvigsk Forening (SSF), Jens A. Christiansen.

Som de vigtigste elementer nævner han friheden til at have sit eget nationale sindelag, moderlandenes, altså Danmarks og Tysklands, ret til at støtte deres mindretal og de særlige hensyn til mindretallenes politiske partier, så der er en undtagelse for fem pro-cents spærregrænsen i Tyskland.

Jens A. Christiansen er også talsmand for den europæiske mindretalsunions (FUEN) dialogforum ved Europa-Parlamentet og Europarådet og har haft en mangeårig kontakt med andre mindretal.

“Erklæringerne er et genialt bud på, hvordan man demokratisk løser konflikter i en region, hvor krig og konflikt har været udbredt gennem årtier, fordi erklæringerne hviler på et humanistisk grundlag i form af den gode vilje, ordentlighed og samvittighed. På den måde er erklæringerne levedygtige i et velfungerende demokrati. Omvendt ville de ikke kunne fungere som bilaterale aftaler mellem stater, der ikke er funderet på demokrati og retsstatsprincipper”, siger han.

De seneste årtier har han og andre i grænselandet haft besøg af mindretal fra blandt andet Mellemeuropa, Østeuropa, Baltikum og den østlige del af Grækenland.

“Det gælder også russiske mindretal. De har alle dyb respekt for København-Bonn Erklæringerne. Der er ingen tvivl om, at erklæringerne fortjener langt større opmærksomhed, også i den udenrigspolitik, som både Danmark og Tyskland står for”, siger han og tilføjer:

“En aktiv mindretalspolitik er fredspolitik. Det kommer også til at spille en afgørende rolle, når der på et tidspunkt kommer en fredsftale mellem Ukraine og Rusland. FUEN vil gå i dialog med de mange mindretal, der lever i Ukraine”.

Konfliktløsning er et nøgleord, når vi taler om mindretal, mener han. Et andet nøgleord med baggrund i København-Bonn Erklæringerne er inddragelse.

“Der skal være participation, altså inddragelse, således at den stat, hvor mindretallet lever, sikrer mindretallet mulighed for at blive del af den samfundspolitiske debat, for eksempel ved at have et politisk parti og andre funktionelle fora, der åbner vejen for anerkendelse og ligestilling”, siger Jens A. Christiansen.

Det er vigtigt at være accepteret som mindretal

Foto: Alexander Leicht/Rygaard/Grænseforeningen

Med tiden har København-Bonn Erklæringer været vigtige, fordi mindretallet har haft noget at henvise til, siger leder af det tyske museum i Sønderborg, Hauke Grella

“Det, at man har givet en accept af mindretallet, er vigtigt. Det, at man kan dyrke sit egen sprog og sin egen kultur, det betyder meget”, siger leder af Deutsches Museum Nordschleswig i Sønderborg, Hauke Grella. København-Bonn Erklæringerne blev til på dansk initiativ, men de er gensidige og har også været en stor hjælp for det tyske mindretal til at sikre sine rettigheder som mindretal i Danmark. “Hver gang man har skullet diskutere et mindretalsspørgsmål i København, har man kunnet pege på de rettigheder, der følger af erklæringerne”, fortæller Hauke Grella.

Han nævner kommunalreformen og ligeberettigelsen på skoleområdet, hvor der gives samme tilskud til børn i tyske og danske skoler. “Forhandlingerne om kommunalreformen faldt sammen med 50-års jubilæet for København-Bonn Erklæringerne, og den gejst havde virkelig indflydelse på, at det i de fire sønderjyske kommuner blev nemmere for det tyske mindretal at komme ind i byrådet”. Første gang Uwe Jessen, som i dag er generalsekretær for Bund Deutscher Nordschleswiger, det tyske mindretals organisation, stillede op for Slesvigsk Parti i Haderslev, fik han ikke stemmer nok. Men fordi han fik mere end 25 procent af det billigste mandat,

kom han ind alligevel, dog uden stemmeret.

“De særregler, der er indført for det tyske mindretal, er også et særprodukt, der kommer ud af erklæringerne, sådan kan man i hvert fald tolke det. Henad vejen har Uwe Jessen brugt sin taler og offentligheden omkring byrådsarbejdet, så han fik et fulgyldigt mandat ved valget efter, så de ting, der er bygget ind, har virket og virker fint”, siger Heike Grella. Om erklæringernes betydning i dag siger han: “Man behøver måske ikke minde om dem i hver forhandling. De er godt forankret i dag i hovederne på politikerne og i hele grænselandet hos dem, der har at gøre med det”.

På forkant med fremtiden

Det er valgår for grænselandets mindretal. Mens det danske mindretals parti, SSW, er i fuld gang med valgkampen forud for valget til den tyske forbundsdag den 23. februar, har det tyske mindretals parti, Slesvigsk Parti, mere ro til at forberede sig på kommunalvalget den 18. november.

Som formand for det tyske mindretals ungdomsparti, Junge Spitzen, ser Wencke Andresen frem til de to valg med både glæde og bekymring.

“Jeg er megaspændt på kommunalvalget. I Junge Spitzen stiller vi med tre skarpe kandidater, og vi håber på at kunne få en masse af landsdelens unge i tale”, siger hun.

“Jeg er mere nervøs for, hvilket resultat det tyske valg vil give. SSW skal nok klare sig godt, men jeg frygter, at AfD vil få mange stemmer, og det kan give endnu mere uro”, tilføjer hun.

Wencke Andresen orienterer sig dagligt i de store tyske medier og håber mest af alt på et demokratisk valg i Tyskland.

“Jeg har en fætter i Niedersachsen på samme alder som mig. Han har fortalt, at flere af hans venner stemte på AfD til Europavalget i 2024, fordi de havde set nogle sjove videoer på TikTok. Jeg håber, de er kommet på bedre tanker nu, for AfD er et antidemokratisk og fremmedfjendsk parti, der grundlæggende ønsker at opløse det nuværende Tyskland. Det er der ikke meget sjov over”, siger hun.

En bestyrelse i balance

Wencke Andresen er 19 år gammel og går i 3.g på Deutsches Gymnasium für Nordschleswig i Aabenraa. Siden marts 2024 har hun været formand for Junge Spitzen, og den første periode, der snart er et år, beskriver hun som en genopbygningsfase.

“Min forgænger, Katharina Kley, var formand i tre år, og det er lang tid i et ungdomsparti. Derfor har det været vigtigt at bruge tid på at opbygge en stærk ny bestyrelse. Vi har både holdt nogle gode fester og arrangeret en debatworkshop, hvor vi øvede os i at argumentere for vores politiske holdninger”, siger Wencke Andresen, der selv blev en del af bestyrelsen et år før, at hun blev valgt som formand.

“Den tidligere bestyrelse fik lidt kritik for kun at bestå af piger, så det har vi forsøgt at finde en bedre balance i nu her. Men det er jo også sådan, det er at være ungdomsparti i et mindretal, hvor vi alle samles på ét gymnasium. Det har ofte været formandens vennekreds, der har udgjort bestyrelsen, og det er ikke mange år siden, at der var flest drenge”, forklarer Wencke Andresen.

Tilflyttere skal forstå mindretallet

Wencke Andresen bor med sine forældre på farens familiegård ved landsbyen Nolde, et stenkast fra den dansk-tyske grænse. Mens faren har dybe rødder i det tyske mindretal, kommer moren fra Østfrisland i Niedersachsen.

Foto: Alexander Leicht/Rygaard/Grænseforeningen

Wencke Andresen er klar på endnu et år som formand for det tyske mindretals ungdomsparti, Junge Spitzen. Hun glæder sig især til at hjælpe partiets tre kandidater til kommunalvalget i november.

Tekst og fotos: Alexander Leicht Rygaard

“Min far har lært mig, at det er vigtigt at engagere sig i foreningslivet, så vores mindretal kan overleve. Han har selv repræsenteret Junge Spitzens moderparti, Slesvigsk Parti, i byrådet i Aabenraa Kommune i 16 år, været aktiv i håndboldforeninger og er i dag en del af bestyrelsen for gymnasiet, hvor jeg selv går”, siger hun.

“Det betyder, at det føles helt naturligt for mig at være frivillig i Junge Spitzen og på den måde bidrage til, at vi værner om det tyske mindretal”, siger hun.

Et af de emner, der er blevet diskuteret hen over spisebordet i familiehjemmet, er, hvad Wencke Andresen kalder for ‘tilflytterdebatten’. Siden coronapandemien er der kommet flere tyske tilflyttere til Sønderjylland, og mange af dem vil gerne sende deres børn i det tyske mindretals institutioner. “Vælger man mindretallets skoler til, vælger man også mindretallet til. Det er derfor vigtigt at fortælle tilflytterne, at de skal integrere sig i mindretallet, hvor frivillighed og foreningsliv spiller en stor rolle. Og det er langt fra alle, der forstår det. Mange vælger mindretallets skoler, fordi det er nemt, når de allerede taler tysk i forvejen. Men vores skoler er ikke som i Tyskland, for vi er ikke tyskere, der er født og opvokset i Tyskland”, siger hun. “Vi er nordslesvigere, jeg er nordslesviger. Og det betyder for mig, at vi er en god blanding af både dansk og tysk. Vi har en fod i begge lejre, og det skal vi være bedre til at forklare tilflytterne”, tilføjer Wencke Andresen.

Klar på genvalg

Til sommer bliver Wencke Andresen student, og det rejser så spørgsmålet, om hun vil fortsætte som Junge Spitzen-formand, når

foreningen til marts holder generalforsamling.

“Jeg vil meget gerne fortsætte et år mere som formand”, siger hun med et smil. “Kommunalvalget i november er en stor opgave, og det mener jeg ikke, at man kan byde en ny formand. Jeg håber at kunne finde min efterfølger snart og så invitere vedkommende med i bestyrelsesarbejdet. Det var min egen indgang til formandsposten, og det var en rigtig god indgang, synes jeg”, siger Wencke Andresen. Efter studentereksaminerne planlægger hun at holde et sabbatår, hvor hun skal arbejde og tjene penge. Hun ønsker også at rejse. “Jeg kunne godt tænke mig at tage på interrailtur ned gennem Europa. Men jeg tænker ikke, at det bliver længere end en måned, så det ikke kommer til at clashe med min rolle som formand”, siger hun.

En fremtid i Aarhus

Wencke Andresen stiller ikke selv op til kommunalvalget i november. Efter sit sabbatår vil hun nemlig gerne studere, muligvis psykologi på Aarhus Universitet, og det flugter ikke med en rolle som byrådsmedlem i Aabenraa Kommune. “Jeg har tænkt over det længe, og jeg har ikke lyst til at stille op og så håbe på, at jeg ikke bliver valgt ind. Det svarer til at se en fodboldkamp og håbe på, at ens hold taber. Det giver ikke mening. Jeg vil hellere føre valgkamp uden det stresseløst i baghovedet. Heldigvis har vi tre supergode kandidater, og det glæder mig virkelig, at de har lyst til at stille op”, siger hun. “Jeg håber, at Junge Spitzen kan være med til at skabe et godt valgresultat for Slesvigsk Parti. Målet er at få 10.000 stemmer i de fire sønderjyske kommuner samlet”, slutter hun.

“Vi er nordslesvigere, jeg er nordslesviger. Og det betyder for mig, at vi er en god blanding af både dansk og tysk. Vi har en fod i begge lejre, og det skal vi være bedre til at forklare tilflytterne.”

Wencke Andresen, formand for Junge Spitzen.

For 18. gang arrangerer Rødding Højskole grænselandskursus i samarbejde med Grænseforeningen

Grænselandskursus 2025

EUROPA I BEVÆGELSE

Nationalstat og mindretal under forandring

30. august – 5. september 2025

Krig og kriser kradser i Europa, hvor heller ikke det dansk-tyske grænseland og dets mindretal kan sige sig fri for at mærke konsekvenserne. Vi tegner et billede og ser frem.

Kursusvært: forstander Mads Rykind-Eriksen.

Lørdag den 30. august

Kl. 15.00: Ankomst, indkvartering og kaffe.

Kl. 16.30: Velkomst og introduktion til ugen v/ Mads Rykind-Eriksen.

Kl. 19.30: "Europas udfordringer. Mellem sammenhold og splid" v/ Friis Arne Petersen, fhv. dansk ambassadør i Tyskland, USA og Kina samt fhv. direktør i Udenrigsministeriet.

Søndag den 31. august

Kl. 9.00: "Sat her i forvirringstiden". Morgensang v/ Mads Rykind-Eriksen.

Kl. 9.40: "Hvad brænder i den offentlige debat i Tyskland og blandt de danske i Sydslesvig?" v/ Siegfried Matlok, debattør, TV-vært på DK4 og fhv. redaktør af Der Nordschleswiger.

Kl. 14.00: "Mindretallenes vilkår i Europa under forandring" v/ Jørgen Kühl, mindretalsforsker og honorarprofessor ved Europa Universitæt Flensburg.

Kl. 19.30: "Jeg er pæretysk – men også meget dansk". Koncert og personlige fortællinger ved Jule Sösemann, sanger og sangskriver, student fra Duborg-Skolen.

Mandag den 1. september

Heldagstur til Flensburg med besøg på Flensborghus med Anke Spoorendonk, besøg i Helligåndskirken og ved Istedløven, aftensmad i Restaurant Borgerforeningen.

Turleder: Mads Rykind-Eriksen.

Tirsdag den 2. september

Kl. 9.00: "Danmarkshistorien på vers".

Morgensang v/ Mads Rykind-Eriksen.

Kl. 9.40: "Med generalkonsulen på arbejde" v/ Annette Lind, generalkonsul i Flensburg.

Kl. 14.00: "Dansk sprog over sø og Sønderjylland" v/ Michael Ejstrup, sprogforsker med en forkærlighed for danske dialekter og særligt sønderjysk.

Kl. 19.30: "Danmarks vold". Om Hedeby og Dannevirke v/ Lars Erik Bethge, leder af Danevirke Museum.

Onsdag den 3. september

Heldagstur. Porten til Danmark.

På vandring i Hedeby og på Danevirke samt besøg i Harreslev Danske Kirke.

Turleder: Mads Rykind-Eriksen.

Kl. 19.30: "Sønderjyske sange og sange om Sønderjylland" v/ Mads Rykind-Eriksen.

Torsdag den 4. september

Kl. 9.00: "Se, nu stiger solen". Morgensang i Rødding Frimenighedskirke, hvor vi ser kirken og hører den gribende historie om præsteparret, der mistede to sønner under Første Verdenskrig v/ frimenighedspræst Mette Geil.

Kl. 9.40: "Sydslesvig – der har jeg rod, derfra min verden går" v/ Mirco Reimer-Elster, formand for Grænseforeningen, kommentator af tysk politik på TV2. Født og opvokset i Sydslesvig.

Kl. 14.00: "Kommer der en dag, hvor vi må gå ind i Kaliningrad?" v/ Flemming Rose, chefredaktør på Frihedsbrevet, forfatter og tidligere korrespondent bosat i Moskva.

Kl. 19.00: Afslutningsmiddag med sang, fortælling og ostebuffet.

Fredag den 5. september

Kl. 8.45: "Gå da frit enhver til sit".

Morgensang og afrunding v/ Mads Rykind-Eriksen.

Derefter afrejse.

Praktisk

Pris: 6.150 kr. på dobbeltværelse uden bad (tillæg 1.200 kr. for enkeltværelse). 6.750 kr. på dobbeltværelse med bad. Yderligere oplysninger og fuldt program samt tilmelding på skolens hjemmeside: www.rhskole.dk.

Scan og læs mere om kurset

GRÆNSEFORENINGEN

RØDDING HØJSKOLE

Tema:
København-
Bonn
Erklæringerne

Af Alexander Leicht Rygaard

21-årige Lilli Marie Rachenpöhler er ny forkvinde for det danske mindretals ungdomsparti, Sydslesvigsk Vælgerforening Ungdom (SSWU). Hun glæder sig til at føre valgkamp for Stefan Seidler og Maylis Rossberg.

“SSWU er mit hjem”

Lilli Marie Rachenpöhler er hoppet direkte i arbejdstøjet. Den 23. februar er der nemlig valg til den tyske forbundsdag, og som nyvalgt forkvinde for det danske mindretals ungdomsparti, Sydslesvigsk Vælgerforening Ungdom (SSWU), spiller hun en væsentlig rolle i at nå ud til landsdelens unge vælgere.

Og opgaven er meget klar for SSWU: De skal gøre alt, hvad de kan for at hjælpe med at sikre, at Stefan Seidler får endnu en periode i Berlin.

“Det vil være kæmpestort at få Stefan genvalgt, og vi satser meget på, at det kommer til at ske. Vi er klar til alt det hårde arbejde”, siger Lilli Marie Rachenpöhler, der er lærerstuderende og kommer fra Frederiksstad i Nordfrisland.

Hun håber på, at SSW kan få stemmer nok til to pladser i Forbunds-dagen.

“I SSWU vil vi også kæmpe for at få Maylis Rossberg i Forbunds-dagen. Hun er en stærk og modig person, der har allerede meget politisk erfaring fra flere store valgkampe. Det ville være en enorm sejr, hvis hun får en plads i Berlin, og på

den måde kan repræsentere ungdommen”, lyder det fra den nye SSWU-forkvinde, der selv har erfaring fra valgkampe på kommunal- og delstatsniveau.

Ungdommen skal repræsenteret

Lilli Marie Rachenpöhler har været medlem af SSWU siden 2019 og har siden 2023 repræsenteret SSW i amtsrådet i Nordfrisland. Hun blev valgt som ny SSWU-leder ved foreningens landsmøde lørdag den 23. november, der blev afholdt i Flensborghus, centrum for det danske foreningsliv i Sydslesvig. Forgængerens Mats Rosenbaum havde efter to år på posten valgt ikke at genopstille.

“Jeg er meget glad og bæret, og jeg oplever en stor tillid fra styrelsen. Jeg tror på, at vi kan blive en stor styrke for vores moderparti, SSW, og spille en væsentlig rolle i valgkampen. Mange af vores unge sidder allerede i by- og amtsråd, og sådan skal det være. Vi skal være repræsenteret”, siger Lilli Marie Rachenpöhler, der sætter stor pris på at være en del af mindretallets ungdomsparti.

“SSWU er mit hjem og mit politiske ståsted. Her har jeg fundet rigtig gode venner. Det er en konstant i mit liv, som jeg er meget glad for”, siger hun.

Til sit landsmøde valgte SSWU tre kandidater, som de vil anbefale til valget den 23. februar. Udover Maylis Rossberg blev det Mads Lausten, formand for Sydslesvigs danske Ungdomsforeninger, og Poul Franck. De valgte også at nominere en egen kandidat, hvilket blev Lilli Marie Rachenpöhler. Hun har fået liste plads seks. Med sine 21 år er hun den yngste SSW-kandidat. Både Mads Lausten og Poul Franck er 26 år og har fået hhv. listepuds syv og ni.

Jagten på det exceptionelt gode valg

Af Poul Struve Nielsen

Der er god plads til SSW's valgplakater i Georg Buhls auto-camper, og de fleste skal hænges op i byrådsmedlem Daniel Dürkops valgkreds i Flensburg, så dette hold er ikke i tvivl om, hvordan opgaven skal gribes an.

Foto: Poul Struve Nielsen/Grænseforeningen

Der er valg til Forbundsdagen i Tyskland den 23. februar. Magasinet Grænsen var med, da det danske mindretals parti, Sydslesvigsk Vælgerforening (SSW), holdt ekstraordinært landsmøde og skød valgkampen i gang

Det er lørdag aften i det nordlige Tyskland. For mange er det ved at være 'gå-i-byen tid', man er på besøg

eller har gæster, andre tænder for fjernsynet. Et par og tyve mennesker har andre planer. De mødes over et stykke smørrebrød i Flensborghus.

Også andre har planer. På vejen i Nørregade eller Norderstrasse er der gået et par mennesker forbi med favnen fuld af valgplakater for partiet 'Die Linke'. Og andre steder i byen er CDU oppe i lygtepælene.

Det er også der, gruppen som samles om smørrebrød, skal nå op. I hele Slesvig og nogle steder i Holsten mødes medlemmer af det danske mindretals parti, Sydslesvigsk Vælgerforening (SSW), denne aften.

Kampen om pladserne i den tyske forbundsdag i Berlin går ind i den afgørende fase. Nu må der

hænges plakater op. For SSW var det seneste forbundsdagsvalg historisk. Det lykkedes at få Stefan Seidler valgt ind. Han er partiets første medlem af Forbundsdagen siden Hermann Clausen, der var medlem af Forbundsdagen fra 1949 til 1953.

Nu er det tid at skrive historie igen og få ham genvalgt. Samme eftermiddag har de fleste af dem, der er mødt op denne lørdag aften i Flensborg, også været til ekstraordinært landsmøde i Slesvig, hvor valgkampen blev skudt i gang.

Stefan Seidler er stillet op i Flensborg. Ligesom i øvrigt De Grønnes kanslerkandidat Robert Habeck, som er nuværende vicekansler. Valget er udskrevet i utide. Det skulle først være holdt i efteråret. Men samarbejdet mellem de tre koalitions partnere i den tyske regering, det socialdemokratiske SPD, miljøpartiet De Grønne og det liberale FDP, er brudt sammen.

SSW's udenrigsminister

I Slesvig var landsmødet blevet indledt med, at SSW-landsformand Christian Dirschauer roste Stefan Seidler for at være den bedste udenrigsminister, SSW nogensinde har haft.

Han bliver kaldt udenrigsminister, fordi SSW stiller op som det danske og det frisiske mindretals parti, men også som det regionale parti, der kæmper for Slesvig-Holsten, eller for Norden, som man også siger, når man ikke er så langt syd for Danmark, at det gør noget.

I sin tale til landsmødet siger Stefan Seidler, at vælgerne fortjener en ny kurs i Berlin. SSW vil fortsætte sit vigtige arbejde for Sydslesvig i Forbundsdagen.

Partiet har haft en række gode valg, faktisk blev de seneste lokalvalg så stor en succes, at snart sagt alt, hvad der kunne krybe og gå i SSW, blev valgt ind et eller andet sted. Det øger arbejdspresset på partimedlemmerne en del, også når der ved siden af det daglige politiske arbejde skal føres valgkamp til Forbundsdagen.

“Jeg ved, alle har travlt i kredse, kommuner og i Landdagen. Men lad os tage den chance, vi har”, siger han.

“De forgange måneder var præget af strid, men folk forventer løsninger. Vi har bevist, at vores stemme for Norden er en klar stemme. Vi koncentrerer os om mennesker i Slesvig-Holsten. ‘Deine Stimme für den Norden’ er mere end et valgspog, det er et løfte. Vi kærer os om Norden. Slesvig-Holsten har brug for den stemme mere end nogensinde”.

Stefan Seidler ved godt, hvem der

så er den virkelige modstander.

På Instagram har han lagt et klip fra en debat i Forbundsdagen op, hvor Bayerns ministerpræsident, Markus Söder (CSU), har været på besøg i hovedstaden. Her har han reflekteret over, at Slesvig-Holstens ministerpræsident Daniel Günther fra Söders søsterparti, CDU, har berettet om et godt samarbejde med De Grønnes kanslerkandidat, Robert Habeck i landdagen i Slesvig-Holsten. Så kan Habeck jo bare rejse hjem til

I Flensburg blev der hængt valgplakater op sent lørdag aften. I Lyksborg ventede man til søndag morgen.

Foto: Poul Struve Nielsen/Grønseløringen

“For at få to mandater skal vi nok have et exceptionelt valg, bedre end vores landdagsvalg. Så det bliver svært. Men det er jo ikke urealistisk heller.”

Daniel Dürkop, medlem af SSW.

Slesvig-Holsten, og så kan det lille nordlige forbundsland blande sig udenom tysk politik på forbunds-niveau, mente Söder.

“Utroligt, at Bayerns ministerpræsident er kommet helt til Berlin for at gøre grin med Slesvig-Holsten”, sagde Stefan Seidler fra talerstolen. Også i Slesvig brugte han CSU og Bayern som modpol.

“Markus Söder kan gøre nar af vores delstat. For ham er Slesvig-Holsten for lille, for åben, for nordisk. Men det, der virkelig generer Markus Söder, er, at vi fører en pragmatisk og retfærdig politik – for alle. Hr. Söder kan skumme fløden og få penge til trafikprojekter i Bayern. Men SSW kæmper for, at der også bliver investeret i Norden.”

Til landsmødet blev der valgt 20 kandidater. Stefan Seidler er nummer et på listen. Alle vil være glade, hvis han bliver genvalgt. Hvis det lykkes at få to kandidater valgt, så er det Maylis Rossberg, der får den anden plads. Desuden blev de sidste ændringsforslag til partiets 90 sider lange valgprogram vedtaget.

Op i lygtepælene

Om aftenen i Flensborg er det nummer 13 på listen, Phillipp Bohk, der står for at få sendt holdet afsted med valgplakaterne. Han er forretningsfører for SSW i Flensborg.

“Vi har jo kun ført valgkamp én gang før til et forbundsdagsvalg. Men vi har også erfaringer fra kommunalvalg og landdagsvalg at trække på”, fortæller han.

Stefan Seidler er også med ude at hænge sig selv op i lygtepælene.

Der er gule sikkerhedsveste, så ingen kommer galt afsted i trafikken i den mørke vinteraften, arbejds-handsker og SSW-huer. Alle går mindst to sammen. Og hvert parti må hænge tre plakater op i hver af Flensborgs 44 valgkredse.

Et af holdene, der tager afsted to og to er Georg Buhl og Daniel Dürkop. De er velkendte i lokalområdet, for Georg Buhls vedkommende som tidligere leder af Aktivitetshuset i Flensborg og journalist på Flensborg Avis. For Daniel Dürkops vedkommende som byrådsmedlem i Flensborg, hvor han er formand for kulturudvalget, og som kommunikationschef i Dansk Skoleforening for Sydslesvig.

De kører afsted i Georg Buhls autocamper af lidt ældre dato. Der er god plads til valgplakaterne bagi vognen. Og de har fordel af at hænge valgplakater op i Daniel Dürkops to valgdistrikter og et nabadistrikt. “Vi skal næsten ned til rokklubben”, dirigerer Daniel Dürkop.

Georg Buhl fører vognen efter makkerens anvisninger. Der bliver også talt lidt politik undervejs.

“Jeg tror, også vi får et godt valg”, siger Daniel Dürkop.

“Men for at få to mandater skal vi nok have et exceptionelt valg, bedre end vores landdagsvalg. Så det bliver svært. Men det er jo ikke urealistisk heller”, tilføjer han.

“Maylis er i hvert fald ualmindelig veltalende og charmerende”, replicerer Georg Buhl og spørger:

“Hvor skal vi hen?”

“Vi kører lige ud. Der er en tankstation. Og så skal vi lige på den anden side af tankstationen”, svarer Daniel Dürkop.

Hans valgdistrikt ligger i den nordlige del af Flensborg. Næste stop er Aabenraagade.

De får snart hængt de ni plakater op, der må være i de tre valgdistrikter. Så er valgkampen ellers skudt i gang. Nu er det rundt til valgmøder og ud på gader og stræder og mødes med folk. Det bliver travle uger for kandidaterne indtil den 23. februar.

Så vil det vise sig, om SSW får et godt valg eller måske ligefrem et exceptionelt godt valg?

Altid opdateret

om grænselandet

Få adgang til nyheder og artikler fra det dansk-tyske grænseland, når du har lyst - året rundt.

Prøv vores introduktionstilbud
for kun 7,50 kr. / 1 €
første måned!*

Ingen binding, månedlig opsigelse mulig.

Scan qr-koden eller gå ind på fla.de/abonnement for at tage imod tilbuddet.

Få en måneds
abonnement til
7,50 kr.*

*Abonnementet fortsætter efter introduktionsperioden til den aktuelle abonnementspris, pt. 75 kr. pr. måned.

FLENSBORG **A**AVIS

SSW arbejder for mindretallene og Slesvig-Holsten

SSW's forbunds-
dagsmedlem og
spidskandidat
vil kæmpe for
Norden og
mindretallene
og taler dunder
mod højre-
ekstremisterne

Som det dansk mindretals parti er mindretalspolitik selvfølgelig utroligt vigtigt for SSW.

“Vi vil styrke vores mindretal. Det gælder ikke kun det danske mindretal og det frisiske. Det gælder også de øvrige mindretal, vi har – sinti-romaerne, sorberne. Og som mindretalspolitikere så kæmper vi jo for dem, der har svært, så det vil sige, at socialpolitik er rigtig vigtigt for os. Det er så socialpolitik efter nordisk forbillede, og der kommer vi jo til det næste vigtige emne hos os”, siger Stefan Seidler til magasinet Grænsen i anledning af, at valgkampen er skudt i gang.

Spidskandidaten er 45 år og fra Flensborg. Han er student fra Duborgskolen, uddannet i statskundskab fra Aarhus Universitet og har arbejdet for både Interreg

og Region Syddanmark. Han siger, det er vigtigt, at SSW orienterer sig mod Norden og mod Danmark.

“Vi kommer med nogle gode løsninger, som Danmark allerede har. Det kan være digitalisering, det kan være i omgang med det offentlige, altså når det handler om bureaukrati. Men også på energiområdet. Her har vi nogle kæmpestore udfordringer i Tyskland, og vi har også gjort det rigtig godt her i Slesvig-Holsten, fordi vi er forrest, når det handler om grøn energi”.

Slesvig-Holsten bliver overset

Han mener, Slesvig-Holsten bliver overset, når det gælder investeringer fra forbundsstaten.

“Det handler også om at have en god infrastruktur, også mod Danmark, mod nord. Men faktisk er det sådan, at vi her i Slesvig-Holsten har det dårligste jernbanenet,

Foto: Lars Sallemønsen

vi har også nogle af de dårligste veje, så her skal der investeres”.

“Så derfor handler det selvfølgelig også om at styrke vores region, og det er det, SSW går til valg på: at styrke Sydslesvig, eller som vi siger hernede: 'Den Norden stærken', altså det nordlige Tyskland skal vi styrke”, siger Stefan Seidler.

Han har haft succes med at få fokus på Slesvig-Holsten i Berlin.

“Nogle gange lykkedes det os så at få det rykket lige, andre gange gør det ikke. Men det er lige præcis derfor, at det er vigtigt at have en vagthund i forbundsdagen fra Sydslesvig, der gør opmærksom på det”.

Et eksempel er, at SSW er det parti i Tyskland, der har talt mest kystsikring. Hvilket giver mening for folk i Slesvig-Holsten, der har kyststrækninger ved både Nordsøen og Østersøen.

“Jamen, det er jo et område, man i resten af Tyskland ikke har været opmærksom på, og med de forandringer, vi har i klimaet, kan vi se, at vandstanden stiger, og vores hjemstavn er truet af oversvømmelser,” siger Stefan Seidler.

I et interview med magasinet Grænsen i 2023 fortalte Stefan Seidler, at han gerne så mindretalsrettigheder som en del af den tyske forbundsrepublikks forfatning. Der er mindretalsrettigheder skrevet ind i i forfatningen i Slesvig-Holsten, og den tyske forfatning er ikke så svær at ændre som den danske grundlov.

“Vores demokrati er under stærkt pres, og dem, der mærker det først, når demokratiet er under pres, det er mindretallene. Derfor vil jeg og SSW rigtig gerne vil have, at mindretallene bliver skrevet ind i den tyske grundlov”.

Han erkender også, at det er en langvarig proces. Og ➡

lige nu er presset på demokratiet mest et pres fra det højreekstremer parti, Alternative für Deutschland (AfD), som nu også støttes af verdens rigeste mand, Elon Musk, som er en del af inderkredsen omkring USA's nyvalgte præsident, Donald Trump.

Kamp mod højreekstremisme

“AfD er så langt ude, man næsten ikke kan sammenligne det med nogle partier i Danmark. Jeg mener faktisk, at partiet strider mod den tyske forfatning, fordi de kommer med krav, som er orienteret efter nazi-forbilleder og som underminerer vores demokrati. “Derfor går jeg ind for at afprøve ved domstolen, om AfD stadig er et forfatningsmæssigt retligt parti, altså et parti man stadig væk kan tillade. Det gør jeg, fordi de er så langt ude i nogen af de krav, de har, at jeg mener, at det ikke længere er et demokratisk parti, som burde være tilladt i Tyskland,” fortæller Stefan Seidler.

I dette tilfælde understreger han, at det er ikke SSW's holdning, det er noget, han har initieret som parlamentariker i Berlin.

AfD har fået omkring en tredjedel af stemmerne ved tre delstatsvalg sidste år, og partiet står til et rigtig godt valg til Forbundsdagen. Er det ikke et problem at udelukke så stor en del af befolkningen?

“Når store dele af befolkningen vælger sådan et parti, så er det jo en form for protest. Man kan sige, at AfD godt nok er demokratisk valgt parti, men det er ikke ensbetydende med, at de er et demokratisk parti,” siger Stefan Seidler.

Han mener, de demokratiske partier er nødt til at være bedre til at samarbejde om at løse de påtrængende problemer i samfundet.

“Det kræver, at fløjene og blokkene samarbejder om de vigtige spørgsmål, vi har her i landet. Det kan være økonomisk krise, det kan være klimaforandringer, det kan være pres på udefra, det kan være krig. Da er der jo en utrolig stærk blokpolitik, og befolkningen ønsker sådan set, at man samarbejder de demokratiske partier imellem og løser de her problemer”.

Stefan Seidler bryder sig hverken om USA-præsident Trumps tale om at købe Grønland eller Trumps væbners, Elon Musks, støtte til AfD.

“For det første synes jeg, at de udtalelser, som Trump kommer med i forhold til Grønland og også andre områder, er meget bekymrende. Det er lidt som om, at store statsledere tror, andre stater er et tag-selv-bord, man bare kan gå og tage af, om det er Putin med Ukraine eller ytringer, som Trump kommer med

nu. Men at Elon Musk så ovenikøbet blander sig i den tyske valgkamp, fordi han er verdens rigeste mand, det er farligt for vores demokrati. Det er på mange måder bizart,” siger han.

En podcast, Elon Musk lavede med AfD's partileder, Alice Weidel, bød i øvrigt på regulær historieforfalskning. Det fik lov at stå uimodsagt, at Hitler i virkeligheden var kommunist. I 1933 forbød Adolf Hitler det kommunistiske parti, og siden smed nazister kommunister, også fra det besatte Danmark, i koncentrationslejre.

“Vi ved, at AfD også bliver støttet af Rusland, og i den podcast har Alice Weidel simpelthen siddet og fortalt løgnehistorier om, at Hitler var en venstresocialist, som var skudt i låget, at vi på vores skoler slet ikke bliver uddannet i almindelige fag som matematik, men kun taler om kønsroller. Det er rene løgnehistorier”, siger Stefan Seidler.

Han mener, at både højredrejningen og den udenlandske indblanding udgør kæmpe problemer for det tyske demokrati.

“Jeg væmmes ved det. Vi skal i hvert fald have gjort noget ved det her, og vi skal stå sammen som demokrater i den her valgkamp.”

“Nogle gange lykkedes det os så at få det rykket lige, andre gange gør det ikke. Men det er lige præcis derfor, at det er vigtigt at have en vagthund i forbundsdagen fra Sydslesvig, der gør opmærksom på det.”

Stefan Seidler, medlem af forbundsdagen for SSW.

100 procent mere af det hele

Det vil være sensationelt, men ikke helt urealistisk, hvis Maylis Rossberg tager SSW mandat nummer to i forbundsdagen

I mange år kæmpede SSW for at have bare et mandat i landdagen i Kiel. Nu er det ikke helt urealistisk, at det kan ende med to pladser i den tyske forbundsdag i Berlin. Hvis det sker, bliver det 24-årige Maylis Rossberg, der gør Stefan Seidler selskab.

Maylis Rossberg er formand for de europæiske mindretalspartiers ungdomsorganisation, European Free Alliance Youth, og i forbindelse med valget til Europa-Parlamentet, var hun opstillet som kandidat til formandsposten i Europakommissionen af European Free Alliance (EFA), så hun var i debat med kommissionsformand Ursula von der Leyen og de andre spidskandidater. Men er det realistisk, at hun kan komme i forbundsdagen?

“Jeg ser selv realistisk, men også meget positivt på det”, siger Maylis Rossberg til magasinet Grænsen.

“Jeg tror selv, at det kan lade sig gøre at få to mandater, men i første omgang handler det om at

få Stefan Seidler valgt til Berlin en gang til og så kigger vi videre. Jeg plejer at sige, at hvis vi får to mandater, så betyder det også 100 procent mere SSW i Forbundsdagen at gå fra et til to mandater. Og det betyder, at vi også får 100 procent mere Slesvig-Holsten og 100 procent mere mindretal ind i Forbundsdagen”.

“Selvfølgelig er det helt naturligt, at jeg som 24-årig kandidat også repræsenterer ungdommen, og det vil jeg selvfølgelig også gøre i Berlin. Jeg vil give de unge mennesker fra Slesvig-Holsten en stemme i Forbundsdagen, give Slesvig-Holsten en stemme i Forbundsdagen og i sidste ende alle dem, som måske ikke altid bliver hørt en stemme i Berlin”, siger Maylis Rossberg.

*Af Poul Struve Nielsen
Foto: Alexander Leicht Rygaard*

Ældste punkband i Flensborg

Uden Harreslev Børne- og
Ungdomshus og Aktivitetshuset
i Flensborg var Dose og Hose
ikke endt med at spille
jubilæumskoncert i et udsolgt
Volksbad 35 år efter, de dannede
punkbandet Fro-Tee Slips

Punk var oprør og protest. Musikformen var anti-autoritær og antisocial. Efter den søde hippietid med melodiske ballader,

perfektionistisk progressiv rock og langhårede hippiepædagoger med batikmønstre i tøjet skulle det være støjende og grimt.

Det bærer stemningen i Volksbad i Flensborg på denne fredag den 13. december, hvor det lokale punkband Fro-Tee Slips afholder deres 35-års jubilæumskoncert, også præget af.

Der er kvinder og mænd med læderjakker, hanekam, piercinger og tatoveringer. Der er også nogle blandt publikum, der ser mere gennemsnitlige ud og godt kunne møde op i et sælgerjob i det tøj, de har på. Og nogle er lidt mere hippieagtige.

Før koncerten, da forsanger Sascha Døstrup, som kaldes Dose, giver et interview ved langbordet på førstesalen i Volksbad, ligner han mere en pædagog end en punker. Og det er sådan set også, hvad han er. Han er daglig leder af Engelsby Børne- og Ungdomshus. Selv om Fro-Tee Slips er et band, der synger på tysk, taler tysk på scenen og mest har optrådt i Tyskland, så er det også et band, der er udgået af det danske mindretals fritidstilbud i Sydslesvigs danske Ungdomsforeninger (SdU). Det begyndte i Harreslev Børne- og Ungdomshus. "Dose sad i 15-årsalderen i klubben med en guitar, for så var der altid en flok piger omkring ham. Men det lød ikke godt, så jeg sagde til ham: Nu lærer jeg dig tre akkorder. Så kan du spille punk. Han siger, han kan fem akkorder nu", fortæller Søren Brix, som dengang var leder af Harreslev Børne- og Ungdomshus, og i dag er 2. næstformand i SdU.

Dose fandt sammen med Jens Locher, Hose, og de begyndte at øve. Siden kom Skrollan Siegwarth med på bas.

"Vi begyndte at øve på mit værelse. Vi hørte Sex Pistols, Die Toten Hosen, The Toy Dolls. Det er rigtigt, at Søren Brix lærte mig et par greb. Han var klubleder. Han har skaffet trommer, en gammel forstærker og guitarer. Først øvede vi i et gammelt omklædningsrum. Der var fliser på gulvet og væggen, fliser overalt. Akustikken var elendig. Til at begynde med lavede vi kun larm", fortæller Sascha Døstrup.

Punkkoncert i Volksbad

Der er ikke meget klubleder over ham, når han først griber guitaren og skriger ud over scenekanten i Volksbad. Men der er et glimt i øjet. Der er timing i vittighederne. Og musikken fungerer. Bandet spiller vildt godt, men de har selvfølgelig også brugt nogle år til at lære det.

Foran scenen er der gang i dansen. Folk hopper og skubber til hinanden, som var det en punkkoncert i København eller Hamborg i 1980. Mellem numrene råber Dose:

"Er der nogen fra Eckernförde?"

Det er der.

"Er der nogen fra Helsinki?"

En mand i jeans, rød t-shirt og kasket stagediver flere gange under koncerten. Han går op på scenen, kaster sig ud og lader sig gribe af publikums hænder. Det bliver lidt dramatisk, fordi det kniber med at holde sig under de lavthængende projektører under loftet.

Det er måske derfor, Dose selv bliver i området tæt på scenen, da han tager et stagedive, mens han synger videre i bedste sydslesviske Iggy Pop-stil.

Han får folk til at tænde lighterne, selv om der nu om dage er lidt langt mellem folk, som går med lighter.

Aktivitetshuset

Sascha Døstrup gik på den danske Cornelius Hansen-Skolen. Bagefter blev han uddannet konstruktionsmekaniker.

“Jeg har ikke gået på Duborg-Skolen, men jeg har spillet der”, fortæller han.

Siden tog han en uddannelse som pædagog. Han er uddannet fra seminariet i Aabenraa i 2004. Men allerede i år 2000 blev han musikvejleder i Aktivitetshuset i Norderstrasse i Flensborg, som også hører under SdU.

Da Aktivitetshuset åbnede i 1990, fik Dose og Hose et ordentligt sted at øve. Det var slut med klinker og omklædningsrum-akustik.

“Da ‘Akti’ åbnede, blev vi vist rundt i hele huset af Geos kone, Lisbeth. Da vi kun var interesseret i musikrummet, blev hun lidt irriteret på os. Vi var det første band, der øvede i Aktivitetshuset. Vi kom med guitarer og trommestikker den første dag”.

‘Geo’ er Georg Buhl, som var den første leder af huset. Han syntes nu ikke, de unge musikinteresserede var irriterende.

“De var engagerede, og de brugte meget tid med at øve. De ringede tit hjem og sagde, de kom lidt senere, fordi de var i ‘Akti’”, fortæller Georg Buhl.

En nabo husker, at de kunne øve til klokken to om natten. Men Aktivitetshuset var vigtigt for Fro-Tee Slips udvikling som band.

“Vi var der i ti år, før vi fik vores eget øvelokale”, siger Sascha Døstrup.

Tyskland rundt

De har været vidt omkring i de mange år, de har spillet, og af gode har de mest været rundt i Tyskland. Der har været lidt udskiftninger gennem årene. I dag består de udover Dose og Hose af guitarist Michi, som har været med siden 1999, og bassist Lorenz, som har været med siden 2011.

“De andre bor i Slesvig, nær Hamborg og i nærheden af Tønder. Så det er egentlig kun ‘Heimspiel’ for mig, når vi spiller i Flensborg. Vi har spillet på Jupiter Festival i Haderslev to gange. Men det er ikke så tit, at vi er i Danmark. Det er også lidt svært med tyske tekster. I tidens løb har vi været rundt i Tyskland. Vi har været på turne to gange. Men som regel spiller vi torsdag, fredag, lørdag. Vi har spillet i alle hjørner af Tyskland, og i 2023 blev vi inviteret til Calella i Spanien for at

“Da Aktivitetshuset åbnede, var vi kun interesseret i musikrummet. Vi var det første band, der øvede der.”

Sascha Døstrup, sanger og guitarist i Fro-Tee Slips.

“Punk heroppe nordpå var mere politisk og alvorligt. Vi laver ‘fun punk’, så vi var mere populære i Sydtyskland.”

Sascha Døstrup, sanger og guitarist i Fro-Tee Slips.

spille. I 2018 var vi på plakaten i Wacken. Det er det største, vi har været med til”, fortæller han. Wacken Open Air er en af Tysklands helt store festivaler. Og da Fro-Tee Slips spillede der, var de på plakaten med blandt andet Judas Priest, InFlames og Halloween. I øvrigt har der været lidt en forskel på indstillingen til punk i det nordlige og det sydlige Tyskland. Lidt som mellem København og Aarhus omkring 1980, hvor den københavnske scene med bands med Sods, i dag kendt som Sort Sol, i spidsen var seriøse og dystre, mens den århusianske scene var mere fandenivoldsk og løssluppen – i hvert fald indtil Kliche kom på banen og satte en anden dagsorden. “Punk heroppe nordpå var mere politisk og alvorligt. Vi laver ‘fun punk’, så vi var mere populære i Sydtykland, for eksempel i Karlsruhe”, siger Sascha Døstrup. Det var altså ikke Fro-Tee Slips, der optrådte som undergrundsorkester i Hamburg, dengang bz’erne huserede i Hafenstrasse. Den æra var også nærmest forbi, da Flensborg-bandet startede, og det rytmiske musikpendul var vel svinget fra punk til new wave, da de begyndte at spille. “Der var også punkbands i Flensborg før den tid, men vi er det ældste bestående punkband. Vores første releaseparty var i 1994. Der var der propfyldt”. Det var der så også til jubilæums-koncerten. Volksbad var totalt udsolgt. “Det sidste stykke tid har vi koncentreret os om at få det hele på plads til koncerten. Vi er ikke musikere, som bare får noder og spiller. Vi skal virkelig øve, så det begrænser. Vi har familie og arbejde”.

Vil gerne motivere

Når Sascha Døstrup tænker tilbage, er der sket en del.

“Vi syntes jo selv dengang, at vi var megagode. I dag tænker jeg: Hvordan kunne vi lave det? Men det er jo en del af os. Jeg tror, vi har motiveret mange. Det var så simpelt. Det er ikke så svært”, siger han.

Og fremtiden. Den taler han også om med et glimt i øjet, så man lige skal huske på, at interviewet blev lavet i december, og at der selvfølgelig blev fisket lidt efter, om der var lidt danskhed med i projektet udover sangeren og trommeslagerens mindretalsbaggrund:

“Vi har holdt koncert her i Volksbad, hvor vi spillede Kim Larsens ‘Jutlandia’ i en punkversion. Vi har også spillet ‘På loftet sidder nissen’. En EP med danske julesange som punk kunne være en ide. Måske tysk på den ene side og dansk på den anden!”.

Det er fredag, og når weekenden er ovre, og den vilde jubilæums-aften i Volksbad blot er et nyligt minde, møder de gamle punkere atter på arbejde. Når Sascha Døstrup møder på arbejde som leder i Engelsby Børne- og Ungdomshus, så har Søren Brix, som lærte ham de første akkorder i Harreslev Børne- og Ungdomshus, i øvrigt også været leder der. Og sit første job som pædagog havde Sascha Døstrup i Sortevej Børne- og Ungdomshus, hvor Søren Brix også har været.

Mon ikke også han får givet nogle gode tips videre til unge, som bliver bidt af musikken? Det er jo motiverende, at Fro-Tee Slips har vist, hvor simpelt det kan være.

En hyldest til det abstrakte

Sønderjyske Franciska Clausen var en stor kunstner i udlandet, længe før det blev opdaget i Danmark. En ny opera hylder alsidigheden og det abstrakte i hendes kunst. “Vi behøver ikke altid kunne forstå alting”, lyder det fra en af producenterne. ➡➡

Af Alexander Leicht Rygaard

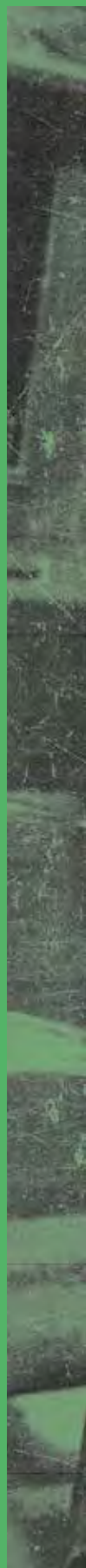

Foto: Florence Henri. Fonden Franciska Clausens Samlinger. Deponeret på Kunstmuseet Brøndlund Slot.

Franciska Clausen var på mange måder forud for sin tid.

Allerede som 17-årig rejste hun væk fra

hjemstavnen Aabenraa for at dygtiggøre sig i billedkunst, og inden hun var fyldt 30 år, havde hun boet i byer som Berlin, München og Paris. I de europæiske storbyer havde hun lært af samtidens nyskabende kunstnere og udviklet en unik stilart præget af et skarpt æstetisk blik og en eksperimenterende tilgang til kunsten.

Franciska Clausens kunst var alsidig, og det hylder en ny opera, der er skabt på initiativ af foreningen 'Opera På Grænsen' i samarbejde med ensemblet Lydenskab.

"Franciska Clausen var ikke en traditionel person. Hun var en verdenskunstner med en enorm alsidighed i sit virke. Det stod derfor hurtigt klart, at det her ikke skulle være en traditionel fortælling, som ellers ofte er tilfældet i opera", siger Thea Vesti Pedersen, der er forestillingens kunstneriske leder samt klassisk guitarist i Lydenskab.

Operaen, der har fået titlen 'Franciska – Efterbilleder til fremtiden', er inddelt i 12 dele, som hver især repræsenterer et af Franciska Clausens kunstværker. Det er scenograf og billedkunstner Sophie Hjerl, der har udvalgt de 12 værker, som komponist Bo Gunge så har lavet musik til, mens forfatter og digter Gerd Laugesen har skrevet tekster. På den måde har de forskellige kunstretninger fået lov til at møde og påvirke hinanden.

"Vi har gennem hele processen

haft fokus på samskabelse. Vi har mødtes på Ørslev Kloster og dykket ned i kunstværkerne og fortolket dem på forskellig vis. Der er ikke et blik, der er rigtigt, på en kunstner, og på den her måde bliver operaen en hyldest til det abstrakte. Vi skal ikke altid kunne forstå alting, men blot evne at være åbne over for det nye", siger Thea Vesti Pedersen.

Kunsten er altid i bevægelse

I operaens verden kalder man tekstforfatteren for 'librettist' og selve teksten for en 'libretto'. Det er første gang, at Gerd Laugesen har skrevet en libretto til en opera, og opgaven har optaget hende enormt.

"Jeg har gået i barndomshaven i Aabenraa og i Der Sturm i Berlin. Jeg har skrevet skitser i Baren på Montparnasse i Paris, hvor hun også har siddet og tegnet. Og jeg har været optaget af geometri, for Franciska Clausen arbejdede i cirkler og skitserede verden omkring sig, og geometria betyder opmåling af land. Franciska Clausen var et grænsemenneske, og hun gik på tværs af kunstarter. Hun var avantgarde, før selve ordet fandtes, hun var i bevægelse og klippede verden op i collager, hun fandt nyt alle steder, i genskin fra en gaffel, i et dameblad. Hun sagde selv, at hun ledte efter et lille fugtigt paradys, der hvor malingen endnu ikke er tør", siger Gerd Laugesen.

"Jeg ser vores opera som noget, der hele tiden kan blive til noget andet. Vi prøver at lære af hendes tilgang til kunsten. Vi lever jo lige

“Udtrykket i maleriet er meget surrealistisk, og man ved ikke, om det er dag eller nat. Det flugter godt med musikken, som jeg gjorde mig bekendt med før maleriet”

Clara Gunge, sopran, om Franciskas maleri 'Sommerfuglen' fra 1926, som hun skal fremføre.

nu, og kunsten er stadig i bevægelse, på vej et sted hen, og vi følger efter. Vi laver en opera til fremtiden,” tilføjer Gerd Laugesen.

I operaen skal de fire solister spille karakterer, der afspejler et udtryk af kunstneren Franciska Clausen. For mens hun begyndte som avantgardist, udviklede hun også udtryk inden for bl.a. modernismen, surrealismen, design- og plakatkunst samt portrætmaleri.

“Franciska Clausen kan og skal ikke sættes i bås, hendes billeder vil altid sitre. Hun søgte konstant mod nye former, kvadrater, cirkler. Måder, der kunne åbne verden op på ny. Hun beskrev også sig selv som et ‘øjemenneske’”, siger Gerd Laugesen.

Opera er en totaloplevelse

En af operaens dele hedder ‘Sommerfuglen’ og er baseret på et maleri af samme navn fra 1926. Det skal fremføres af sopranen Clara Gunge.

“Udtrykket i maleriet er meget surrealistisk, og man ved ikke, om det er dag eller nat. Det flugter godt med musikken, som jeg gjorde mig bekendt med før maleriet”, siger Clara Gunge, der er uddannet fra Operahøjskolen i Stockholm samt Det Jyske Musikkonservatorium i Aarhus.

Hun glæder sig til at prøve kræfter med en mere utraditionel opera.

“Omdrejningspunktet i opera er normalt den dramatiske fortælling. Der er nogle, der skal mødes, og så opstår intriger, konflikter og kærlighed. Men det her bliver i højere grad en udforskning af Franciska Clausens indre liv, og hvilken kunst det medførte. Librettoen er utrolig poetisk, og det bliver helt klart noget andet, end hvad jeg har prøvet før. Jeg skal spille karakteren ‘Grid’, der skaber systemer. Jeg glæder mig meget”, siger Clara Gunge.

“For mig er opera en totaloplevelse for kroppen. Det tager lang tid at få al musikken ind i kroppen, og det er den proces, jeg er i nu. Det skal indstudies, så når vi kommer til fremførelsen, så glemmer man næsten sig selv og bliver et medium for det udtryk, komponisten og librettisten har skrevet ned. Det er nærmest terapeutisk for mig”, tilføjer operasangeren, der bliver en del af et genremøde, når hun sammen med operasangerne Sophie Haagen og Jakob Bloch

Jespersen skal synge med Kira Skov, der har en lang karriere inden for rytmisk musik bag sig.

Genkendelige former

Komponist Bo Gunge har tidligere samarbejdet med foreningen 'Opera På Grænsen'. Det var i forbindelse med 100-året for Genforeningen, hvor han skrev både musik og tekst til operaen 'Grænsemageren' om politikerens H.P. Hanssen. Dengang skrev han ud fra et stort historisk materiale, der skulle fortælle om H.P. Hanssens arbejde med at få grænsen rykket. Denne gang har han skrevet musik ud fra Franciska Clausens kunstværker.

"At fortolke billeder er jo en måde at gribe til musikken på. Det er noget med at studere værkerne, klippe dem i stykker og sætte dem sammen igen på nye måder", siger Bo Gunge.

"Jeg kan godt lide at lade fraserne være fjerlette og flydende. Det er en inspiration, der især kommer fra jazz", siger Bo Gunge og henviser til Darth Vaders tema fra science fiction-sagaen 'Star Wars' som et eksempel på modsætningen til de bløde fraseringer. "Her er tonerne alt andet end fjerlette", tilføjer han.

Bo Gunge forklarer, at musikken til operaen fortrinsvist bliver opbygget i genkendelige formler, der gør det nemmere for musikerne at huske det hele. De seks musikere fra ensemblet Lydenskab (guitar, kontrabas, violin, fløjte, cello og saxofon) skal nemlig indgå som statister i forestillingen.

"Det stiller nogle helt specifikke krav til musikken, så den fortsat er fængende, men også kan læres udenad. Konkret betyder det, at den skal have en række faste perioder med genkendelige afsnit", siger Bo Gunge.

Syv unikke shows

Operaen om Franciska Clausen har premiere torsdag den 6. marts på Folkehjem i Aabenraa. Herefter kommer den ud i landet og spiller på fem forskellige museer, inden det hele kulminerer med en forestilling i Takkelloftet, der er den mindste scene i Operaen i København.

"Det er nogle meget forskellige rum, vi skal optræde i. I Frederikshavn bliver det meget småt, mens det på Sønderborg Slot bliver en del større. Vi har forsøgt

at behandle det på den måde, at scenografien i sig selv bliver et kunstværk, som man kan betragte fra forskellige sider og træde ind i. Det betyder også, at hver forestilling bliver en unik oplevelse", lyder det fra Thea Vesti Pedersen, kunstnerisk leder.

Franciska Clausen

Franciska Clausen blev født i Aabenraa i 1899, da byen var tysk. Hun blev uddannet ved en række kunsthøjskoler i Europa, i byerne Weimar, München og København. Derefter søgte hun privatundervisning hos kunstnerne László Moholy-Nagy, Alexander Archipenko og Fernand Léger i hhv. Berlin og Paris. Efter Wall Street-krakket i 1929 og den globale økonomiske krise, der fulgte, vendte Franciska Clausen hjem til Aabenraa, som nu var blevet dansk. I 1958 mistede hun sin mor, hvorefter hun overtog sit barndomshjem, en stor købmandsvilla. Her boede hun, indtil et par år før hun døde i en beskyttet bolig i 1986.

GRÆNSELANDS- AMBASSADØRERNE

Håndslag over grænsen

Når I aflægger jeres besøg i grænselandet og besøger nogle af landsdelens markante steder - kan I også få en aftale med Grænselandsambassadørerne.

I vil møde mennesker, som lever deres dagligdag i grænselandet. De er mennesker på jeres egen alder, der gerne vil fortælle deres personlige historier om deres liv i Sydslesvig eller Sønderjylland.

Grænselandsambassadørerne kan bookes hos:
Jens Overgaard, SMS 40108142 eller jensovergaard49@gmail.com

Grænselandsambassadørerne er etableret i et samarbejde mellem

GRÆNSEFORENINGEN
Aabenraa Lokalfdeling

“Det er sundt at komme på glatis. Det er der, man udvikler sig”

Kira Skov er kendt som rocksanger, men til marts er hun aktuel i en ny opera om den sønderjyske verdenskunstner Franciska Clausen. I et interview med magasinet Grænsen fortæller hun om vigtigheden i at udfordre sig selv som kunstner.

Når en ny opera om kunstneren Franciska Clausen får premiere i Aabenraa den 6. marts, bliver det med

en af dansk musiks helt store stemmer på rollelisten.

Kira Skov, der er kendt for sin stærke, melankolske vokal, har nemlig sagt ja til at medvirke.

“Jeg kender kun Franciskas værker overfladisk, men jeg tænker, at dette projekt vil få mig til at dykke ned i hendes kunst på en helt ny måde”, lyder det fra Kira Skov, der som følge af en ferie har svaret skriftligt på magasinet Grænsens spørgsmål.

Kira Skov brød igennem med bandet ‘Kira and The Kindred Spirits’ i begyndelsen af årtusindeskiftet og har siden markeret sig med flere anmelderroste soloplader. Hun

har også været en del af en række teaterkoncerter, senest ‘Sange fra byens hjerte’, der spillede på Østre Gasværk i 2024, samt det populære TV2-program ‘Toppen af poppen’, hvor danske sangere fortolker hinandens bagkatalog. I operaen skal Kira Skov spille karakteren ‘Ravn’. Alle karaktererne i operaen skal afspejle en side af kunstneren Franciska Clausen, og det er fortsat så tidligt i processen, at Kira Skov ikke kender sin karakter til fulde endnu.

“Jeg har fået at vide, at jeg skal være en slags tidsånd. I den

Foto: PR

Kira Skov har tidligere prøvet kræfter med fortolkninger af opera, bl.a. i et samarbejde med DR Symfoniorkestret, hvor hun optrådte med en version af 'Dido's Lament', der er skrevet af barokkomponisten Henry Purcell i 1600-tallet. Sangen kendes også som 'When I am laid in earth' og er en del af operaen 'Dido & Aeneas'.

nordiske mytologi er raven en ulykkesfugl, og man kan som bekendt "stjæle som en ravn". Jeg forventer, at jeg formentlig må repræsentere en form for mørke i denne sammenhæng. Melodierne har også noget skævt og ildevars-lende over sig", svarer Kira Skov, der på samme måde som Franciska Clausen tog til udlandet i en tidlig alder for at dygtiggøre sig inden for sin kunstgenre.

Klassiske fortolkninger

Det er ikke første gang, at Kira Skov skal prøve kræfter med den klassiske genre. Men hun kalder det alligevel for en udfordring at være med til at fortolke Franciska Clausens kunstværker i et operaformat.

"Jeg har tidligere sagt ja til at synge Niels Rønsholdts bagvendte opera over Jacques Brel's vise 'Ne Me Quitte Pas' og opført Elvis Costello & The Brodsky Quartets 'The Juliette Letters', samt fortolket John Dowlands 'In Darkness Let Me Dwell' og Henry Purcells 'When I'm Laid In Earth' med DR Symfoniorkestret, så jeg har prøvet kræfter med den klassiske genre tidligere. Men det er altid en stor udfordring for mig, da jeg ikke er den store partiturlæser og derfor skal memorere alt. Jeg er jo autodidakt og har udviklet mit eget musikalske sprog som sangskriver og performer. Men det er altid sundt at komme lidt på glatis. Det er der, man udvikler sig som kunstner og fortolker", svarer Kira Skov, der fremhæver, at det for hende er lyrikken, der er det gennemgående element, uanset genre.

"Som komponist har jeg bevæget mig fra mit udgangspunkt i mere klassisk rock'n'roll og soul gennem jazz, folk, country og mere cinematicke kollageagtige kompositioner, men altid med lyrikken som en central del af mit virke. Jeg er inspireret af de store digtere, og for mig hænger lyrik og musik uløseligt sammen. Jeg føler, at jeg gennem hele min karriere har været i proces, hvor jeg aktivt har forsøgt at gøre op med de gængse genrebegreber og kasser, som branchen gerne vil placere artister i. Jeg spiller den musik, jeg kan lide, og den udvikler sig og forandrer sig hele tiden", skriver Kira Skov.

“Det handler om at komme tæt på”

“Vi vil gerne bringe opera tættere på publikum, så man virkelig fornemmer, hvilken kraftpræstation det er at synge på den måde. Opera kan ofte blive en oplevelse på afstand, fordi sangerne skal synge hen over et stort symfoniorkester. Vores mål er at fjerne den afstand og skabe en mere intens og nærværende oplevelse”, siger Anders Molt Ipsen.

Siden sin grundlæggelse i 2012 har ‘Opera På Grænsen’ skabt nye rum for operasang på skoler, gymnasier, biblioteker og andre mindre kulturinstitutioner i det dansk-tyske grænseland. Anders Molt Ipsen fremhæver konceptet ‘Opera for børn’, der bl.a. har kørt på både det danske bibliotek i Flensborg og på hovedbiblioteket i Aabenraa.

“Vi har også arrangeret forestillingen ‘Kabaret Nostalgi’ med fokus på kendte danske og tyske viser og sange målrettet det mere moderne publikum. Det har fungeret godt”, siger Anders Molt Ipsen.

Opera skal ikke kun være lig med store forestillinger i grandiose kulturhuse.

Det mener Anders Molt Ipsen, formand for foreningen ‘Opera På Grænsen’,. Han er sammen med sin bestyrelse initiativtager til en ny opera om den sønderjyske verdenskunstner Franciska Clausen.

Stor forestilling til stort jubilæum

I forbindelse med markeringen af 100-året for Sønderjyllands genforening med Danmark stod

Foreningen 'Opera På Grænsen' er initiativtager til en ny opera om den sønderjyske verdenskunstner Franciska Clausen. Formand Anders Molt Ipsen fortæller, at målet er at give publikum en nærværende oplevelse uden for de store operahuse.

'Opera På Grænsen' bag en større opsætning om politikerens H.P. Hanssen, en forestilling, der fik navnet 'Grænsemageren'.

"Det var et stort arbejde og en kæmpe oplevelse. Bo Gunge leverede en enorm indsats som komponist og librettist, og da Genforeningsjubiléet var noget ganske særligt, valgte vi at skruer op for forestillingens størrelse. Så det var både med Sønderjyllands Symfoniorkester og en fremførelse i den store koncertsal Alсион i Sønderborg", siger Anders Molt Ipsen.

Bo Gunge er også komponist på den kommende opera om Franciska Clausen, mens librettisten denne gang er forfatter Gerd Laugesen. Omgivelserne bliver mere intime, da forestillingen skal spille på forsamlingshuset Folkehjem i Aabenraa, en række kunstmuseer rundt i landet samt Takkelloftet, der er en mindre scene i Operaen i København.

"Jeg er utrolig spændt på, hvad det munder ud i. Det bliver jo nærmest syv forskellige forestillinger, i og med at det er så forskellige rum, det hele skal foregå i", siger Anders Molt Ipsen, der er stolt over

igen at have modtaget stor støtte fra en række fonde.

"Det er jo en fantastisk tillid at få. Det er store budgetter, vi har jongleret med, først i 'Grænsemageren' og nu med Franciska-operaen. Men det er også meget professionelle folk, vi arbejder med. Og det har hele tiden været vores vision at skabe et professionelt rum for opera i grænselandet, så det er meget glædeligt, vi har kunnet realisere vores idéer", tilføjer han. Hvor 'Grænsemageren' var en mere klassisk fortælling om karakteren H.P. Hanssen i årene 1918-1920, bliver operaen om Franciska Clausen mere abstrakt og eksperimenterende.

"Da vi begyndte arbejdet med 'Grænsemageren', gav vi Bo Gunge den betingelse, at det skulle være tilgængelig musik. Det har vi ikke gjort denne gang, for det ville ikke være i overensstemmelse med Franciska Clausen. Vi forsøger at skabe nogle efterbilleder til fremtiden inspireret af Franciska Clausen", siger Anders Molt Ipsen. Operaen 'Franciska – Efterbilleder til fremtiden' har premiere den 6. marts i Folkehjem, Aabenraa.

Nationalisme blev til nazisme

Den sønderjyskfødte forfatter Keld Conradsen fortæller i sin roman 'Trampemarchen', hvordan familier kan splittes af nationalisme. Og han rammer sin fortælling ind i et møde på gaden i Aabenraa mellem to familiemedlemmer. Det beskriver han i første omgang således:

"Hvad onkel Rudolf og Ståljosef angik, så talte de ikke sammen i 15 år. Først tre år efter krigen, da onkel Rudolf var blevet løsladt fra Fårhuslejren, og Ståljosef havde fået sit at slæbe rundt på, hilste de på hinanden igen.

Mojn, sagde onkel Rudolf ved den lejlighed.

De var tilfældigt løbet på hinanden. Onkel Rudolf var blevet gråhåret og tynd i lejren, og det smuttede ud af ham nærmest ved et uheld.

Mojn, svarede Ståljosef, selv om han ikke havde behøvet."

De to er hovedpersoner i Keld Conradsens roman, der handler om 20'ernes og 30'ernes Aabenraa.

Ståljosef var kommunist og havde kæmpet mod den fascistiske diktator Franco i Spanien. Onkel Rudolf var havnet i Fårhus, fordi han var blevet nazist. En tredje vigtig person i fortællingen er onkel Harald, som var dansksindet.

De er alle i familie med hinanden og mødes til fester

Tekst og foto: Poul Struve Nielsen

Forfatter Keld Conradsen har skrevet bogen 'Trampemarchen' om nationale og internationale strømninger i Sønderjylland i 1930'erne. Han forstår godt folks nationalfølelse, men han advarer mod, at nationalisme kan føre for vidt

og frokoster, indtil forskellene bliver for store.

Blandt hovedpersonerne er også Emma, som bliver kæreste med Ståljosef.

Keld Conradsen skriver levende og formår at beskrive personerne, så de virkelig lever på papiret. Faktisk så levende, at man umiddelbart tænker, at han nok har brugt personer, han kender fra det virkelige liv, i sin fiktive fortælling.

“Det er ikke tæt nok på de virkelige personer, jeg har kendt, til at man kan sige det. Men bogen er fyldt med noget, jeg husker fra personer, der har levet, og begivenheder, som har fundet sted”, siger Keld Conradsen over en kop kaffe på en århusiansk cafe.

Sønderjysk baggrund

Han flyttede fra Sønderjylland til Aarhus for at studere i 1986. Han er uddannet geolog og filosof og underviser halvdelen af tiden på professionshøjskolen VIA.

“På den måde er det virkelighedsnært. Virkeligheden afstikker nogle rammer, som jeg beskriver indenfor. For eksempel er det, jeg skriver om offentligt kendte personer, ikke mere, end man godt ved i forvejen”.

Han beskriver for eksempel, at Ståljosef mødes i Aabenraa med den daværende formand for Danmarks Kommunistiske Parti, Aksel Larsen, som senere dannede SF. En virkelig og meget dramatisk begivenhed.

Keld Conradsens familie har rødder i det tyske min- ➔

dretal. Ifølge pressemeddelelsen fra Aarhus-forlaget Modtryk er han vokset op i spændingsfeltet mellem tysk og dansk. Hans farfar blev født i Aabenraa i 1903 og levede altså i Tyskland, til han var 17. Med Genforeningen i 1920 kom han altså til at bo i Danmark.

Forlaget skriver, at han 'var tysksindet og blev nazist i 1930'erne. Han sad nogle år i Fårhuslejren efter Anden Verdenskrig'.

Keld Conradsen er selv dansk. Men han er meget kritisk overfor nationalismen og den splittelse, den kan føre til i mindretallene.

"Min opvækst har gjort mig meget opmærksom på nationalismens farer. Hvis man er stærkt knyttet til en national gruppe, kan man måske føle sig stødt over det. Jeg har også set folk, som ikke har nogen forståelse for det nationale. Da har jeg altid været på den anden side. Det betyder faktisk noget for folk, om de er danske eller tyske", siger han.

Hans far har taget meget afstand fra det nationale. Hans mor ville ikke være en del af det tyske mindretal. Hun var tysk og var flyttet til Danmark.

"Der kan være meget intolerance i et nationalt orienteret mindretal. Når grænsedragningen ikke længere er en konflikt, burde man have mere at mødes om, end man er uenig om".

"Men hvis du er en del af et mindretal, risikerer du at få et skæbnefællesskab med en folkegruppe, som du ikke kan vikle dig ud af. På en måde bliver du ufri. Du kan blive splittet, fordi du alligevel ikke rigtig er en del af det", siger Keld Conradsen.

Han oplever, at det har en negativ og en positiv side at være forbundet til et mindretal.

"Den negative er, at du føler dig ikke hjemme nogen steder. Den positive er, at du faktisk får en udvidet din horisont; du får en tostrømmethed, en 'zweiströmigkeit', som det hedder på tysk. Det er en gave, men det kan også være en forbandelse. Det har jeg i hvert fald set blandt familiemedlemmer", siger Keld Conradsen.

Erindringer med historien som stylder

Han opfatter det som en gave at have den tyske kultur med og betragter det som horisontudvidende.

"Den familie, der beskrives, er ikke min familie. Hovedpersonerne eksisterer ikke i virkeligheden. Men jeg kender til splittelsen. I min farfars familie var de tyske, men én blev også sendt i dansk skole. Min farfars familie var splittet".

Det har været en særlig oplevelse at støbe de stum-

“Hvis du er en del af et mindretal, risikerer du at få et skæbnefællesskab med en folkegruppe, som du ikke kan vikle dig ud af. På en måde bliver du ufri. Du kan blive splittet, fordi du alligevel ikke rigtig er en del af det.”

Keld Conradsen, forfatter.

per af fortællinger, han har haft med fra sin opvækst, sammen med de historiske begivenheder på den tid, romanens handling udspiller sig, mens Keld Conradsen researchede for at kunne skrive sin bog.

“Meget af det historiske kendte jeg kun lidt til, men i researchen kunne jeg få de historiske kendsgerninger og stumper af erindringen til at passe. Det var som om, mine erindringer fik stylder at gå på. Det, jeg ville, var at skrive om de konflikter, der var i den tid. I 30'erne i Sønderjylland. Så kommer man ikke udenom en dansk national også. Onkel Harald er nødvendig for at indfange, hvad der foregik”.

Så modsætningerne, der tegnes op, er det tyske, det danske og det internationale.

“I fortællingen er omdrejningspunktet den trekant, hvor de afskyr hinanden med den danske og den tyske nationalist og Ståljosef som internationalist”.

“Da jeg læste om Aabenraa i 1930'erne, finder man jo ud af, at mange nationalt sindede helst vil ignorere klasseforskellene. Arbejderklassen bliver heller ikke nazificeret i samme grad. Rudolf underviser på en tysk privatskole. Den har kostet penge at gå på. Onkel Harald underviser på en dansk kommuneskole”, siger Keld Conradsen.

Han fortæller, at hans farfar underviste på den tyske kommuneskole og tilføjer, at det egentlig var relativt tolerant, at man i Danmark drev tyske kommuneskoler. “Men det er svært at begribe, hvordan nationalismen kunne opstå. Man går fra at være undersåt af en kon-

ge eller fyrste til at være af en bestemt nation. Det er noget, der virkelig har været vigtigt”.

Manglende anger

“Jeg ville gerne skrive om nazificeringen af det tyske mindretal. Hvad er det for ideologiske og psykologiske processer, der gør, at man i den grad kan nazificere sig. I Tyskland tilranede de sig magten. Det havde ikke været nødvendigt at lade sig nazificere i Sønderjylland. Hvad er det for nogle nationalistiske følelser, der er i gang? Hvad er det, der gør det? Det var jo tydeligt, hvad Hitler ville!”

“Det kommer ud af den Fårhus-ånd, at man er bitter over at være dømt med tilbagevirkende kraft, efter at regeringen har samarbejdet med nazisterne under Besættelsen. På det grundlag gør de sig selv til ofre, selv om de selv har været på brutalitetens side. Der skete ikke nogen selvransagelse hos flertallet af dem, der var i Fårhus”.

På Bogmessen i Bella Centeret blev Keld Conradsen i 2024 kontaktet af en venlig ældre mand, som han langt ude var i familie med.

“Han talte om ‘die Gnade der späten Geburt’. Det er noget, man har sagt om dem, der ligesom han selv blev født senere, så de ikke kunne være med i det her og ikke kunne have nogen skyld. Der ligger ikke nogen anger i det, og det duer jo ikke. Man kunne have sagt: Vi tog så grueligt fejl”, siger han om nazificeringen af det tyske mindretal.

“Jeg ved, at de ikke allesammen fortrød. De havde bare tabt. Senere generationer har taget afstand. Man kan næsten heller ikke andet”.

For at vende tilbage til citatet, som artiklen indledes med, hvor onkel Rudolf og Ståljosef mødes efter 15 år uden at tale sammen, så er Onkel Rudolf gift med Ståljosefs søster, og de bor på Gammel Kongevej i Aabenraa.

“Ståljosef og søsteren mødes ikke længere på Gammel Kongevej. Det med det møde var også et dramaturgisk begreb, som dramatiserer historien. Det kom næsten af dig selv. Men samtidig er det jo et godt billede. Så fremtræder noget, jeg husker så tydeligt: Våbenhvile. Som om de havde sagt det, der skulle siges. Også det, som i virkeligheden ikke længere kunne siges”, siger Keld Conradsen.

Trampemarchen. 311 sider. Forlaget Modtryk. 299,95 kroner. Omslag af Leo Scherfig.

“Vores vigtigste opgave er at fortælle om grænselandet”

Tekst og fotos: Alexander Leicht Rygaard

“D et her område hedder faktisk 'Lille Sverige'”. Bent Kauffmann, formand for Frederiksborg Grænseforening, løfter sin ene pegefinger og laver en vertikal cirkel i luften.

“Den er god nok”, siger han og kaster et blik rundt på rækken af huse med gule mursten. Han og hustruen Merete bor selv i et af husene i næste række.

“Navnet stammer fra slutningen af 1800-tallet, hvor en del svenske håndværkere kom til området for at arbejde på det gamle teglværk. Her i Nordsjælland er Sverige tæt på, og der er også mange, der tror, at det er Sverige, det handler om, når jeg fortæller, at jeg er aktiv i Grænseforeningen”, siger lokalforeningsformanden med et lille grin.

Bent Kauffmann har været engageret i Grænseforeningen siden årtusindeskiftet. Først som menigt bestyrelsesmedlem i det, der dengang hed Grænseforeningen for Hillerød & Omegn. Og siden 2007 har han så været formand for lokalforeningen, der i 2019 tillagde sig et nyt og mere royalt navn for at favne bredere i det nordsjællandske område, efter at et par andre lokalforeninger, bl.a. i Frederikssund og Halsnæs, måtte lukke.

Den fredelige udvikling i grænselandet bør være Grænseforeningens helt store trækplaster. Det mener Bent Kauffmann, der er formand for Frederiksborg Grænseforening.

Bent Kauffmann har været medlem af Grænseforeningen siden 1986. Siden han var ni år, har han også været aktiv i Røde Kors, hvor han både har været ungdomsformand, hovedbestyrelsesmedlem og lokalforeningsformand.

Han har denne formiddag i december åbnet sit hjem for magasinet Grænsen til en samtale om, hvordan det er at være lokalforening i Nordsjælland, mere end 300 kilometer fra den dansk-tyske grænse.

“Det er ikke altid nemt, men vi klager ikke. At flere indimellem forbinder vores forening med Sverige, viser jo, at vi fortsat har et vigtigt arbejde at gøre. Den almindelige danskers viden om grænselandet er desværre begrænset”, siger Bent Kauffmann, der gennem sit liv har arbejdet som typograf og senere skolelærer i fagene geografi, dansk og historie.

Et grænseland, vi kan være stolte af

Det er ingen hemmelighed, at lokalforeningsformanden fra Hillerød er en god ven af redaktionen. De

seneste mange år er han hver anden måned mødt op på sekretariatet i Peder Skrams Gade for at hente en kasse med det nyeste nummer af magasinet Grænsen.

“Jeg deler dem ud på bibliotekerne i området. Måske er der nogen, der falder over det og finder det interessant. Jeg ved ikke, om det ligefrem giver nogle nye medlemmer, men jeg synes, det er vigtigt at udbrede kendskabet til vores fredelige grænseland. Med tanke på alt det, der sker ude i verden, har vi god grund til at være glade for udviklingen herhjemme”, fortæller Bent Kauffmann, da vi har sat os til rette i hans stue og drikker kaffe.

Bent Kauffmann stødte selv på Grænseforeningen gennem et journalistisk produkt, han fandt ved en

tilfældighed. Gennem størstedelen af sit liv har han været frivillig i Røde Kors og bl.a. undervist i førstehjælp. En aften i 1986 var han på Hellerup Skole for at gøre en gruppe gymnastikudøvere klogere på kunstigt åndedræt, stabilt sideleje og andre dele af førstehjælpen.

“På et bord ligger der en bunke af aviser, som jeg bladrer igennem, inden kurset går i gang. En af dem er en avis om grænselandet. Det viser sig, at det er Grænseforeningen, der har udgivet den i samarbejde med et hold studerende fra Journalisthøjskolen i Aarhus. Avisen fortæller om livet i grænselandet og om den positive udvikling mellem flertal og mindretal. Det rammer noget i mig, og dagen efter bliver jeg medlem af Grænseforeningen”, fortæller Bent Kauffmann.

“Jeg har faktisk stadig den avis i dag”, tilføjer han.

“Det skyldes nok min Røde Kors-opdragelse”

For at forstå, hvad der fik Bent Kauffmann til at melde sig ind i Grænseforeningen efter at have læst et par artikler i en værkstedsavis, er man nødt til at forstå hans ophav. Begge hans forældre var aktive i Røde Kors, og allerede som niårig blev Bent Kauffmann også selv en del af den kendte nødhjælpsforening. Det var i forbindelse med en stor øvelse, hvor både politi og brandvæsen deltog.

“Jeg tror ikke, at man laver den slags øvelser mere. Men jeg fik lov til at blive sminket med nogle store sår og tilbragte det meste af en aften i en kælderskakt i Gothersgade i København. Jeg var offer og skulle så hjælpes. Efterfølgende blev alle vi børn og unge, der havde deltaget, samlet i et lokale og introduceret til Ungdommens Røde Kors”, fortæller Bent Kauffmann. Han bliver meldt ind, og gennem årene skaber han et stort netværk baseret på lysten til at hjælpe andre. “Jeg tror, at jeg har fået en stor åbenhed med fra mine forældre. Jeg husker, at min far en dag kom hjem og fortalte, at vi i den kommende uge skulle have fire unge tyskere fra Hamborg boende. Den- gang boede mine forældre og jeg i en toværelseslej-

lighed på Østerbro, så der var ikke meget plads. Men de unge tyskere var en del af Røde Kors og havde brug for husly, mens de var i København”, fortæller Bent Kauffmann.

“Forholdet til Tyskland var jo ikke det bedste dengang på grund af Anden Verdenskrig og Besættelsen, men det var min far ligeglad med, og han var endda gammel modstandsmand. Det var jo ikke deres skyld, at der var krig, sagde han. Det har helt klart formet mig en del”, siger Bent Kauffmann.

Gode ture skaber forbindelser

I sin tid som lokalforeningsformand har Bent Kauffmann arbejdet for at skabe møder mellem Danmark og Sydslesvig, så kendskabet til grænselandet og dets historie øges, og at forbindelsen til det danske mindretal holdes ved lige. Et af lokalforeningens tilløbsstykker er fortsat de årlige udflugter til grænselandet, hvor 40-50 mennesker deltager.

“Det glæder mig, at vi stadig kan samle så mange hvert år. Vores bestyrelse gør et stort arbejde for at få

det til at ske, og min fornemmelse er, at det bliver godt modtaget. Vi er typisk afsted i fire dage og besøger altid et museum og lærer om historien. Men det vigtigste er at tale med mindretalsorganisationerne og møde mindretallet i øjenhøjde. Derfor søger vi altid kontakt med lokale danske skoler, Sydslesvigsk Forening (SSF) eller Sydslesvigsk Vælgerforening (SSW), og vi er glade for, at de altid er parate til at tage os på besøg”, siger han.

Bent Kauffmann husker også særligt, hvordan en gruppe sydslesvigere fra SSF i Egernførde var på besøg hos lokalforeningen i 2017. “Det var simpelthen så hyggeligt, og mange af sydslesvigerne var overraskede over, at vi også her i Nordsjælland var interesserede i Sydslesvig og det danske mindretal”, siger han.

“Jeg kan også huske, at jeg undrede mig over, at flere af dem ikke var så gode til at tale dansk. Men det var tydeligt at fornemme, at de var meget engagerede i mindretalsarbejdet, og det er vel egentlig det vigtigste”, tilføjer Bent Kauffmann, der håber på at få besøg fra Sydslesvig snart igen. “Sydslesvigerne er altid velkomne her i det nordsjællandske. Vi har flere flotte kongeslotte i vores område, som vi med glæde viser frem, og vi er omvendt altid interesseret i at blive klogere på Sydslesvig”, siger lokalforeningsformanden.

Mødefremgang

Udover de årlige ture til grænselandet er Bent Kauffmann glad for, at man i lokalforeningen har fået oparbejdet en månedlig mødeaktivitet. Da han begyndte som formand i 2007, var der fire til fem møder om året i foreningen. I dag er det fordoblet.

“Vi vil gerne være et kontinuerligt fællesskab med udgangspunkt i grænselandet. Jeg er meget stolt af det gode arbejde, der bliver gjort i bestyrelsen for at kunne have møder hver måned, fraregnet sommerferiemåneden juli og julemåneden december. Vi har altid kaffe og hjemmebag til vores møder, men vi er ikke kun en social klub. Vi mødes, fordi vi mener, det er vigtigt at kende til grænselandets forhold”, siger han. Seneste møde i Frederiksborg Grænseforening var, da Mirco Reimer-Elster, der har været formand for Grænseforeningen siden april, fortalte om sine visioner for Grænseforeningen, herunder hvad der ligger til årsag for, at sloganet ‘For en åben danskhed’ er blevet droppet.

“Han argumenterede fint for sine synspunkter, og jeg tror, at det blev godt modtaget. Min fornemmelse er, at folk i vores område ikke har været imod sloganet, men så længe det handler om vores fredelige grænseland, er vi stadig med. Vores vigtigste rolle er at fortælle om grænselandet”, slutter han.

Medmindre andet er nævnt, er arrangementerne gratis og åbne for alle. Se flere arrangementer på www.graenseforeningen.dk.

SYDDANMARK

Esbjerg

2. april kl. 14.00. Darum Kultur- og Fritidscenter, Nørrebyvej 16a, Bramming. Forårsmøde med foredrag ved Peter Skov-Jakobsen, tidligere formand for Grænseforeningen. Tilmelding modtages på msp2024@outlook.dk eller på 40 19 84 07 (SMS).

Fredericia-Middelfart

26. februar kl. 19.00. Middelfart Bibliotek, Havnegade 6, Middelfart. Foredraget 'Et særligt forhold: Det danske mindretal i Sydslesvig og Grænseforeningen' ved Grænseforeningens formand, Mirco Reimer-Elster. Tilmelding til medarrangør Middelfart Bibliotek. Pris: 50 kr.

10. marts kl. 19.00. Trinitatis Sognegård, Danmarksgade 61, Fredericia. Generalforsamling samt foredrag om den engelske krigsfangelejr Feltham under Første Verdenskrig ved Mogens Ladegaard, bestyrelsesmedlem i Grænseforeningen Vejle Vesteregn. Kaffebord undervejs.

20. marts kl. 16.00. Kvarterhuset, Junghansvej 121, Kolding. Foredrag ved Alex Thomsen, der fortæller om sin fars skæbne ud fra bogen 'Alex – Miraklet fra Stalins Gulag'. Derefter årsmøde i Kreds 20. Tilmelding senest 13. marts til rykind@bbsyd.dk, tlf. 40 26 54 89. Medarrangør: GF Kolding, GF Vejle Vesteregn. Pris: 120 kr.

8. april kl. 19.00. 3. sal, Fredericia Bibliotek, Prinsessegade 27, Fredericia. Foredrag ved Peter Nejsum, sogne-

præst ved Brøndby Kirke, der fortæller om sin bog 'Min Morfars hemmeligheder'. Tilmelding til medarrangør Fredericia Bibliotek. Pris: 50 kr.

Fyn

10. februar kl. 19.00. Ringe Bibliotek (indgang fra Centrumspladsen), Algade 40, Ringe. Foredrag ved forfatter Ole Sønnichsen, der er aktuel med bogen 'Farlig Mand – Den Danske Statspion – Flemming Sørensen'. Tilmelding: <https://gf-fm.nemtilmeld.dk/10/>. Pris: 75 kr. (100 kr. for ikke-medlemmer).

12. marts kl. 19.00. Ringe Bibliotek (lille mødesal), Algade 40, Ringe. Foredrag ved Annette Lind, Danmarks generalkonsul i Flensborg. Efterfølgende generalforsamling. Pris: Gratis (ikke-medlemmer betaler 25 kr. for kaffe og kage).

Haderslev

10. februar kl. 19.00. Hotel Norden, Storegade 55, Haderslev. Afstemningsfest med festtale ved Birgitte Thun, præst ved Den Danske Kirke i Lyksborg, Sydslesvig. Aftenen krydres med fællessang og kaffebord. Tilmelding senest 3. februar 2025 til tlf. 28 31 42 41 eller 21 46 45 07. Pris: 150 kr.

11. marts kl. 19.00. Hoptrup Efterskole, Hoptrup Hovedgade 11, Haderslev. Generalforsamling og valg af ny bestyrelse. Tilmelding senest 4. marts 2025 til tlf. 28 31 42 41 eller 21 46 45 07. Pris: Gratis.

Kolding

10. februar kl. 19.00. Den Gamle Grænsekro, Koldingvej 51, Christiansfeld. Afstemningsfest med festtale ved Bertel Haarder, tidligere minister. Også Edel Clausen holder tale, mens den sønderjyske duo Mark og Kristoffer underholder. Tilmelding til kolding@graenseforeningen.dk. Pris: 100 kr.

23. februar kl. 14.00. Sct. Nikolaj kirke Kirketorvet 1, Vejle. Korkkoncert med Sønderjysk Pigeorkester og dirigent Mette Rasmussen. Tilmelding senest 16. februar til rykind@bbsyd.dk, tlf. 40 26 54 89. Medarrangør: Vejle Provsti, Sct. Nikolaj Kirke, Grænseforeningen Vejle Vesteregn. Pris: 100 kr.

3. marts kl. 19.00. Kvarterhuset, Junghansvej 121, Kolding. Generalforsamling og efterfølgende kaffebord med boller og lagkage samt en quiz om grænseegnen.

20. marts kl. 16.00. Kvarterhuset, Junghansvej 121, Kolding. Foredrag ved Alex Thomsen, der fortæller om sin fars skæbne ud fra bogen 'Alex – Miraklet fra Stalins Gulag'. Derefter årsmøde i Kreds 20. Tilmelding senest 13. marts til rykind@bbsyd.dk, tlf. 40 26 54 89. Medarrangør: GF Fredericia-Middelfart, GF Vejle Vesteregn. Pris: 120 kr.

Sønderborg

17. februar kl. 14.00. Knøs Gård, Hørup. Birgit Christensen fortæller om forfatter Siegfried Lenz med særligt fokus på hans værker. Tilmelding senest 10. februar til tlf. 23 70 90 55 eller sonderborg@graenseforeningen.dk. Pris: 50 kr. (gæster 100 kr.)

11. marts kl. 14.00. Knøs Gård, Hørup. Birgit Christensen fortsætter den muntre fortælling om Siegfried Lenz. Der serveres lagkage i pausen. Tilmelding senest 4. marts til tlf. 23 70 90 55 eller sonderborg@graenseforeningen.dk. Pris: 50 kr. (gæster 100 kr.)

10. april kl. 18.30. Knøs Gård, Hørup. Generalforsamling samt foredrag ved læge Jalil Hariri, der fortæller om sin bog 'Indvandrerens og Holger Danske'. Der serveres brød-torte. Tilmelding senest 3. april til

tlf. 23 70 90 55 eller sonderborg@grænseforeningen.dk.

Tønder

21. februar kl. 19.00. *Emmerlev Klev + Højer Hus, Ballumvej 10, Højer.*
Pers Awten med båltale, fortælling ved Karen og Bo Jessen med temaet 'Fuglene letter mod vinden' og fællessang. Tilmelding og betaling senest 16. februar til Lokalhistorisk forening på konto 1551 6955670092 eller MobilePay til tlf. 22182912. Tilføj navn og "Pers Awten". Medarrangør: Højer Egnens lokalhistoriske Forening. Pris: 110 kr.

30. marts kl. 09.30. *Kultur- og Forsamlingshuset Emanuel, Tøndervej 38a, Skærbæk.* Højskoledag på grænsen med sang og fortællinger ved Tove Tersbøl, foredrag ved Mirco Reimer-Elster om han og Ulla Terkelsens bog 'Skønhed og skræk – to generationer på rejse i Tyskland', samt præsten Ingelise Wenzels arbejde med indsatte, udsatte og hjemløse. Tilmelding til www.kulturhus-emanuel.dk. Medarrangører: Emanuels Café, Norden og Historisk Forening. Pris: 375 kr.

Vejle Vestereg

10. februar kl. 19.00. *Balle Forsamlingshus, Ballevej 50, Bredsten.*
Afstemningsaften med foredrag af Anni Matthiesen (V), medlem af Folketingets Sydslesvigudvalg. Efterfølgende kaffe og fællessang. Tilmelding senest 6. februar til rykind@bbsyd.dk, tlf. 40 26 54 89. Pris: 120 kr.

23. februar kl. 14.00. *Sct. Nikolaj Kirke, Kirketorvet 1, Vejle.* Koncert med Sønderjysk Pigeorkester og dirigent Mette Rasmussen. Tilmelding senest 16. februar til rykind@bbsyd, tlf. 40 26 54 89. Medarrangør: GF Kolding, Vejle Provsti, Sct. Nikolaj Kirke samt Vejle Kommune. Pris: 120 kr.

20. marts kl. 16.00. *Kvarterhuset, Junghansvej 121, Kolding.* Foredrag ved Alex Thomsen, der fortæller om sin fars skæbne ud fra bogen 'Alex – Miraklet fra Stalins Gulag'. Derefter årsmøde i Kreds 20. Tilmelding senest 13. marts til rykind@bbsyd.dk, tlf. 40 26 54 89. Medarrangør: GF Kolding, GF Fredericia-Middelfart. Pris: 120 kr.

1. april kl. 19.00. *Roberthus, Tybovej 1, Egtved.* Fællessang med forstander Mads Rykind-Eriksen, Rødding Højskole, der vælger og fortæller om sange af Grundtvig. Efterfølgende kaffe og generalforsamling. Tilmelding senest 25. marts til rykind@bbsyd.dk, tlf. 40 26 54 89. Pris: 80 kr.

Aabenraa

10. februar kl. 19.00. *Kongesalen, Folkehjem, Haderslevvej 7, Aabenraa.* Afstemningsfest med festtale af forfatter Ove Korsgaard. Fællessang og musik. Arrangeres af Sprogforeningen på vegne af de sædvanlige seks samarbejdende, regionale foreninger. Se Sprogforeningens hjemmeside for billetter. Pris: 175 kr.

6. marts kl. 16.00. *Hos Lone og Jens, Bjergholt 20, Aabenraa.* Læsekrebsmøde om Anna Elisabeth Jessens kommende roman, der har udgangspunkt i det sønderjyske. Tilmelding senest 3. marts til jensovergaard49@gmail.com eller tlf. 40 10 81 42. Pris: 60 kr. for afsluttende smørrebrød + vand/øl.

18. marts kl. 10.00. *Deutsche Schule Tingleff, Grønnevej 53, Tinglev.* På rundtur i Tinglev med Poul Erik Thomsen, der fortæller om den delte by. Tur for +60-mænd. Tilmelding senest 12. marts til jensovergaard49@gmail.com eller tlf. 40 10 81 42 (sms). Pris: 300 kr. / 40 €.

3. april 19.30. *Billedsalen, Folkehjem, Haderslevvej 7, Aabenraa.* Generalforsamling med gæstetaler Annette Lind, dansk generalkonsul i Flensborg.

MIDTJYLLAND

Randers – Mariagerfjord

9. april kl. 18.00. *Fritidscentrets Café, Vestergade 15, Randers C.* Generalforsamling og smørrebrød. Tilmelding senest 2. april til tlf. 27 43 46 53 eller anne.wein49@gmail.com. Pris: 50 kr. (for smørrebrød), drikkevarer kan tilkøbes.

Ringkøbing og Omegn

13. marts kl. 19.30. *Aktivitetshuset Ringkøbing, Holmelunden 10, Ringkøbing.* Foredrag ved lektor Jørn Buch, Haderslev, om de store skikkelser fra Danmark og Tyskland, hhv. Grundtvig og Grimm. Tilmelding senest 7. marts til tlf. 29 26 89 43 eller pmjohannsen@gmail.com. Medarrangør: Folkeuniversitetet. Pris: 90 kr. (inkl. kaffebord).

Silkeborg-Hammel

12. marts kl. 18.00. *Medborgerhuset, Bindsevs Plads 5, Silkeborg.* Generalforsamling samt foredrag ved Grænseforeningens nye formand Mirco Reimer-Elster om Grænseforeningen anno 2025. Pris: 60 kr. (for foredraget inkl. kaffe/te og brød)

Skanderborg

7. april kl. 19.30. *Kirkecentret, Skanderup Kirke, Kirkebakken 10, Skanderborg.* Generalforsamling med dagsorden ifølge vedtægterne.

Skjern – Tarm og Videbækegnen

12. februar kl. 19.00. *Kirkehuset, Kirkegade 11, Tarm.* Foredraget 'Fra skoledreng på Hiort Lorenzen-Skolen til formand for Grænseforeningen' ved Mirco Reimer-Elster, formand for Grænseforeningen. Til-

melding til bo.trelborg@gmail.com eller 51 92 09 00 (sms). Pris: 75 kr.

16. marts kl. 17.00. *Bechs Hotel, Storegade 4., Tarm.* En aften med fortællinger ved Else Tornbo, 1. næstformand i Grænseforeningen, god mad og generalforsamling. Tilmelding senest søndag den 9. marts til bo.trelborg@gmail.com eller tlf./SMS 5192 0900. Pris: 150 kr. (inkl. mad og drikke).

Viborgeggen

20. februar kl. 19.00. *De Frivilliges Hus, Ll. Sankt Hans Gade 7, Viborg.* Historiker Jens Lei Wendel-Hansen fortæller med udgangspunkt i sin bog 'De træer, de drypper endnu. 1864 i dansk politik' om nederlaget og dennes betydning for danskerne. Medarrangører: Historisk Samfund for Viborgeggen og Viborg Folkeuniversitet. Pris: 60 kr. (inkl. drikkevarer).

12. marts kl. 19.00. *De Frivilliges Hus, Ll. Sankt Hans gade 7, Viborg.* Generalforsamling og fællessang. Pris: Gratis.

Aarhus

24. februar kl. 19.30. *Ellevang Kirke, Jellebakken 42, Risskov.* Fejring af København-Bonn Erklæringernes 70-års jubilæum med Anke Sporendonk, Gitte Hougaard-Werner og Bo Sösemann. Aftenen modereres af Søren Peter Hansen, direktør i FOF Aarhus og Tænketanken Prospekt. Tilmelding senest den 21. februar til aarhus@graenseforeningen.dk. Medarrangør: FOF Aarhus. Pris: 100 kr.

24. marts kl. 19.00. *Ellevang Kirke, Jellebakken 42, Risskov.* Grænseforeningens nye formand Mirco Reimer-Elster vil fortælle om sit syn på Grænseforeningen anno 2025, hvorefter der afholdes generalforsamling. Tilmelding senest

den 21. marts til aarhus@graenseforeningen.dk. Pris: Gratis.

NORDJYLLAND

Nordvestjylland

14. marts kl. 14.00. *Galtrup Efterskole, Povlsen Dals Vej 17, Ø. Jølby, Erslev.* Kom ind bag facaden i generalkonsulatet ved generalkonsul Annette Lind. Herefter generalforsamling. Pris: Gratis.

Aalborg

10. marts kl. 19.00. *Kulturklub FOKUS, Strandvejen 19, Aalborg.* Lektor og forfatter Karl Christian Lammers analyserer den politiske situation i Tyskland efter valget. Pris: Gratis (for medlemmer).

7. april kl. 19.00. *Vejgaard Bibliotek, Hadsundvej 35, Aalborg.* Tidligere provst i Sydslesvig Viggo Jacobsen fortæller om sit arbejde i Sydslesvig, hvorefter der afholdes generalforsamling. Pris: Gratis.

SJÆLLAND

Dianalund og Stenlille

19. februar kl. 19.00. *Filadelfias Kirke, Kirkevej 1, Filadelfia, Dianalund.* Fællessang og koncert med musiker Jeannet Ulrikkeholm, der vil synge sange om tro, håb og kærlighed. Pris: Entrè.

26. marts kl. 19.00. *Degneparken 1, Dianalund.* Forfatter Annegret Friedrichsen fortæller med udgangspunkt i sin roman 'Astrids somre'. Pris: Entrè.

Guldborgsund

11. marts kl. 19.00. *Sognets Hus, Kirkestræde 6, Maribo.* Arrangementet starter med generalforsamling (hver især) og afsluttes med fælles foredrag om Kaj Munk af mag. scient. Ulla Ebbe-Petersen. Fælles-

arrangement med Grænseforeningen Lolland. Tilmelding senest den 8. marts til tlf. 22934696 / 50226700 eller tiv65@hotmail.com / zorba@mail.tele.dk. Pris: Gratis.

Lolland

11. marts kl. 19.00. *Sognets Hus, Kirkestræde 6, Maribo.* Arrangementet starter med generalforsamling (hver især) og afsluttes med fælles foredrag om Kaj Munk af mag. scient. Ulla Ebbe-Petersen. Fællesarrangement med Grænseforeningen Guldborgsund. Tilmelding senest den 8. marts til tlf. 22934696 / 50226700 eller tiv65@hotmail.com / zorba@mail.tele.dk. Pris: Gratis.

Ringsted

19. februar kl. 19.00. *Kulturhuset, Søgade 3, Ringsted.* Generalforsamling og derefter præsentation af årets 3-dagestur. Pris: Gratis.

18. marts kl. 19.00. *Klostermarks-kirken, Ahorn Allè 46 C.* Kom til sangaften med et bredt udvalg af både gamle og nye højskolesange. Pris (inkl. kaffe og kage): 50 kr. for medlemmer og 75 kr. for andre.

Næstvedegnen

4. marts kl. 19.00. *Sct. Mortens Kirkes Sognegård, Ostensfeldtsvej 18, Næstved.* Kongelig chauffør Søren Sørensen fortæller om sit arbejdsliv gennem 20 år ved kongehuset. Tilmelding senest den 26. februar til kurt.muusmann@gmail.com eller tlf. 51250317 (helst på mail). Pris: 100 kr. for foredrag (inkl. kaffe og kage).

1. april kl. 19.00. *Sct. Mortens Kirkes Sognegård, Ostensfeldtsvej 18, Næstved.* Generalforsamling med smørrebrød og en øl/vand. Tilmelding til kurt.muusmann@gmail.com eller tlf. 51250317 (helst på mail). Pris: Gratis.

Sorø

11. februar kl. 19.00. *Værkerne lokale 111, Frederiksvej 27, Sorø.* Niels Henriksen, tidligere direktør for Grænseforeningen, vil fortælle om De kongerigske Enklaver. Pris: 50 kr.

5. marts kl. 19.00. *Værkerne lokale 111, Frederiksvej 27, Sorø.* Kom og mød Grænseforeningens formand Mirco Reimer-Elster og hør lidt om den nye strategi. Pris: 50 kr.

3. april kl. 18.00. *Værkerne lokale 111, Frederiksvej 27, Sorø.* Generalforsamling, foredrag ved Bent Asmus Straagaard om hedeopdyrkning i Sønderjylland samt ostebord og rødvin. Pris: Gratis (for medlemmer).

HOVEDSTADEN

Frederiksborg

18. februar kl. 14.00. *Præstevang kirke, Tamsborgvej 2, Hillerød.*

Foredrag ved fhv. generalkonsul i Flensborg Henrik Becker-Christensen om Bonn-København Erklæringerne. Tilmelding til bent@panikrejser.dk eller tlf. 61 22 92 55. Pris: 30 kr. (inkl. kaffe og kage).

12. marts kl. 14.00. *Kedelhuset, Fredensvej 12B, Hillerød.* Diskussion om og med Grænseforeningens samtalekort ved pædagogisk

konsulent og projektleder Gunvor Vestergaard. Tilmelding til bent@panikrejser.dk eller tlf. 61 22 92 55. Pris: 30 kr. (inkl. kaffe og kage).

9. april kl. 19.00. *Kedelhuset, Fredensvej 12B, Hillerød.* Foredraget 'Drama langs ishavet – på sporet af den glemte krig i Finnmark' ved antropolog Ivan Bæhr. Tilmelding til bent@panikrejser.dk eller tlf. 61 22 92 55. Pris: 30 kr. (inkl. kaffe og kage).

Hørsholm, Det Grønne Område og Gentofte

17. februar kl. 19.30. *Hørsholm Sognegård, Barakstien 2, 2970 Hørsholm (Indgang fra Ridebanen).* Foredrag ved tidligere Generalkonsul Henrik Becker-Christensen om Bonn-København Erklæringerne og herefter foreningens årlige generalforsamling. Der serveres sandwich, vin og vand. Pris: 50 kr.

24. marts kl. 19.30. *Hørsholm Sognegård, Barakstien 2, 2970 Hørsholm (Indgang fra Ridebanen).* Foredrag om fordrivelse af tyskerne fra øst i 1945 ved Kulturredaktør og journalist ved Flensborg Avis Hans Christian Davidsen. Der serveres sandwich, vin og vand. Pris: 50 kr.

København og Frederiksberg

10. februar kl. 18.00. *Restaurant*

Allégade 10, Frederiksberg. 10. februar-mødet med gule ærter. Landsformand for Grænseforeningen Mirco Reimer-Elster er aftenens taler.

Københavns Vesteg

2. april kl. 17.00. *Brohuset Ishøj, Vejlebrovej 45, Ishøj.* Generalforsamling.

SKAL JERES LOKAL-FORENINGSARRANGEMENTER MED I MAGASINET GRÆNSEN OG MED I ET FYSISK PROGRAM

Så sørg for, at jeres lokalforenings-side på Grænseforeningens hjemmeside er opdateret. Så samler vi alle arrangementerne til magasinet og i et program efter følgende deadline:

Magasinet Grænsen:

Deadline: 5. marts 2025.

Udgivelse: 3. april 2025.

Lokalforeningsprogram:

Deadline: 1. maj 2025.

Udgivelse: 10. juni 2025.

Vær opmærksom på, at arrangementer, der optræder i kalenderen, kan være afholdt, når du modtager magasinet Grænsen, da distributionen strækker sig over fem dage.

Grænseforeningen
Peder Skrams Gade 5, 2. sal
1054 København K
info@grænseforeningen.dk
tlf. 33 11 30 63

Protector: Hans Kongelige
Højhed Prins Joachim

Formand
Mirco Reimer-Elster
mre@grænseforeningen.dk

Grænseforeningens strategi 2023-28 – "For en åben danskhed"

Grænseforeningen vil:

- Placere grænselandet i hjertet af et åbent Danmark og et åbent Europa.
- Stå vagt om København-Bonn-Erklæringerne.
- Skabe bevidsthed om egen national identitet som udgangspunkt for at sætte mangfoldighed på dagsordenen.

Dette opnås gennem at:

- Oplyse, informere, skabe viden om og forståelse for, hvad danskhed er, herunder hvad det danske mindretal er. Dette skal ske med udgangspunkt i, at såvel danskhed og det danske mindretal findes i mange modeller. Samt at den mangfoldighed i sig selv har værdi.

- Tilvejebringe og kommunikere viden og analyser, der identificerer og belyser grænselandets særlige udfordringer og vilkår, og i forlængelse heraf formulere løsningsforslag, der fremmer forholdene i grænselandet.

Forudsætningen herfor er at:

- Grænseforeningen er en forening, der gennem arrangementer, videndeling og oplysning samler mennesker med interesse for grænselandet og med indsigt i, at grænselandets historie og samtid er hele Danmarks historie og samtid.
- Grænseforeningen er en professionel og moderne organisation, der understøtter og udvikler en landsdækkende, medlemsbåret, national forening af frivillige.

Grænseforeningens bestyrelse
Formand: Mirco Reimer-Elster, Glostrup
1. næstformand: Else Tornbo, Sønderborg
2. næstformand: Horst-Werner Knüppel, Skjern

Region Syddanmark
Per Grau Møller, Nr. Lyndelse
Jens Overgaard, Aabenraa
Else Tornbo, Sønderborg

Region Midtjylland
Horst-Werner Knüppel, Skjern
Karen Marie Ravn, Kjellerup

Region Nordjylland
Karsten Frederiksen, Brønderslev
Jørgen Bruun Christensen, Nykøbing Mors

Region Sjælland
Stig Andersen, Næstved
Ruth Villadsen, Sorø

Region Hovedstaden
Steen Skovhus, Ishøj
Erling Rørdam, Hørsholm

Ressourcepersoner
David Nicholas Hopmann
Henrik Becker-Christensen
Peter Bruhn Jepsen

Grænseforeningen Ungdom
Bo Sösemann, København
Birger Fritzsche, København

GRÆNSEFORENINGEN

Af Alexander Leicht Rygaard

2025 er et sandt jubilæumsår. Tidligere i magasinet er 70-året for København-Bonn Erklæringerne blevet markeret, og her på bagsiden skal endnu et jubilæum så fremhæves.

I år skal udgave nummer 100 af De danske Årsmøder i Sydslesvig nemlig finde sted, og det kræver en passende årsmødeplakat.

Jubilæumsplakaten er designet af Maya Trampler, instruktør og værkstedsleder i atelieret i Aktivitetshuset, der er mindretallets projekt- og kulturhus i Flensborg. Den flotte, farverige plakat er fremstillet ved hjælp af serigrafimetoden og skal invitere til en fejring, der sætter Sydslesvigs fællesskab og historie i centrum.

Årsmøderne er mindretallets årlige festweekend, hvor tilhørsforholdet til Danmark bliver markeret gennem en række møder på tværs af hele Sydslesvig. Til jubilæumsudgaven er mottoet 'Mindretallet længe leve' valgt, og som altid vil det være det gennemgående tema i de traditionelle taler, som vil blive holdt til møderne.

De danske Årsmøder i Sydslesvig, som i 2025 finder sted fra den 23.-25. maj, blev gennemført for første gang i 1921. Møderne blev aflyst i 1938, 1943-45 samt i 2020 pga. hhv. mund- og klovesyge, Anden Verdenskrig og coronapandemien.